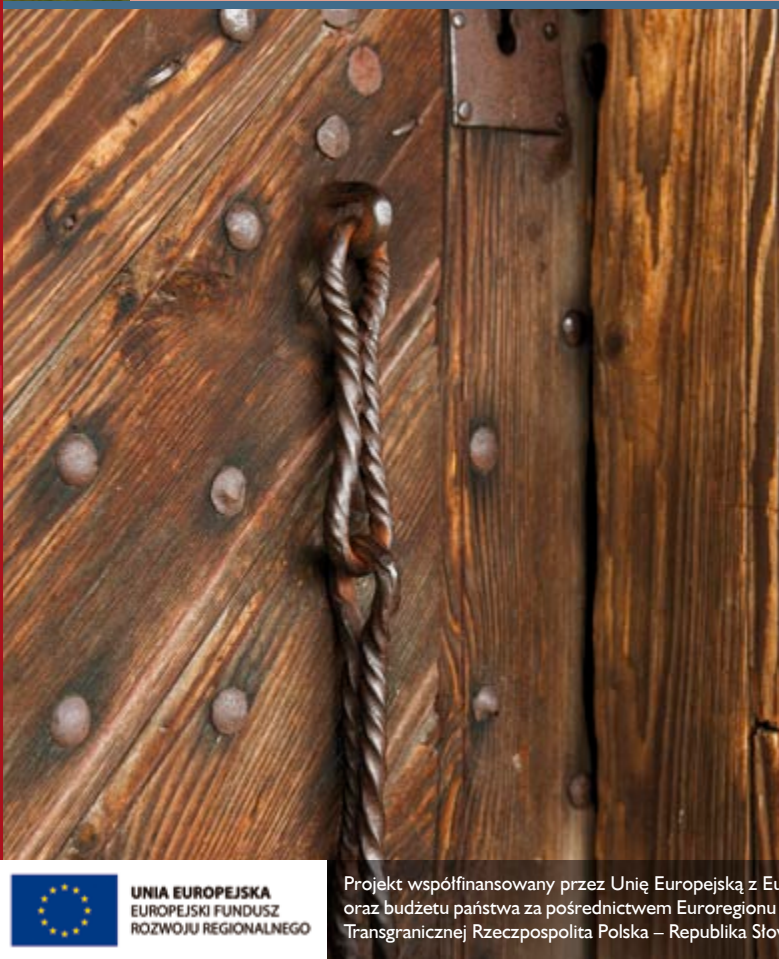

Zaklęte w drewnie

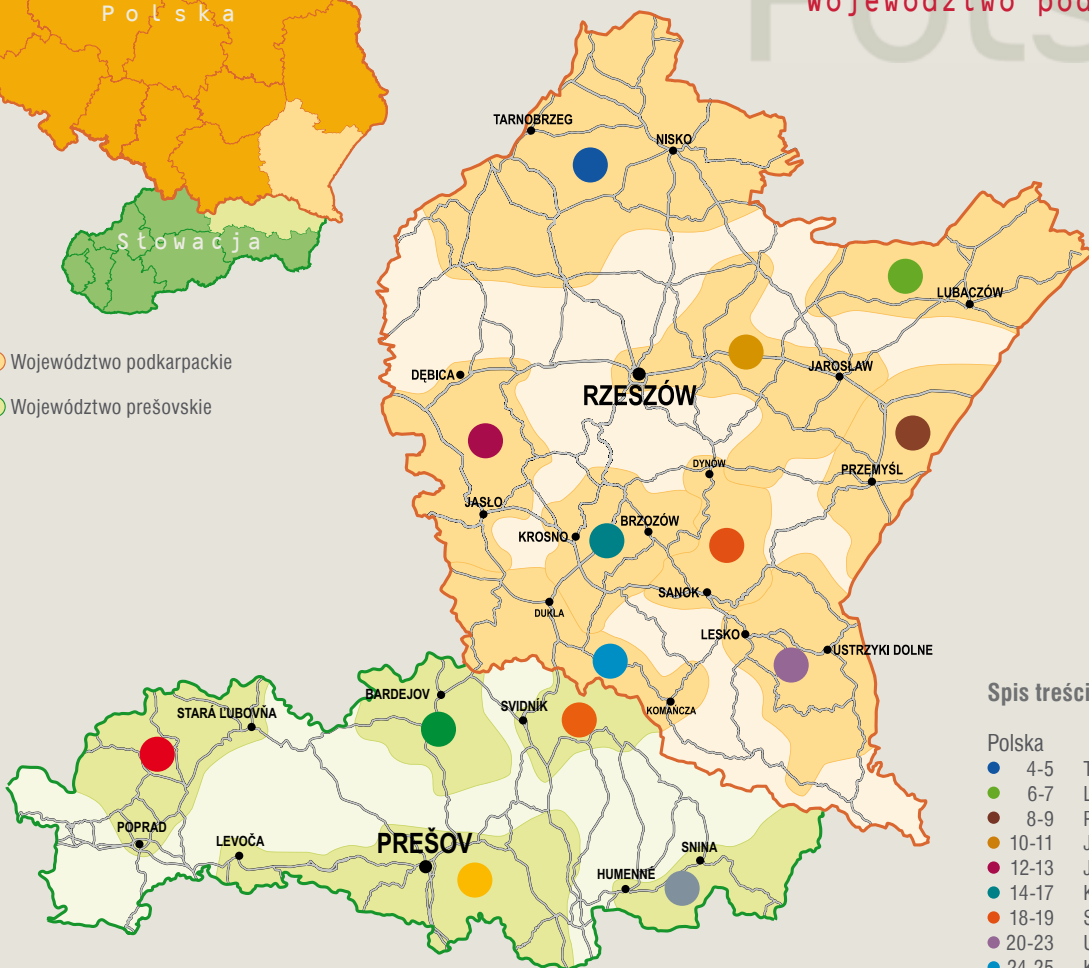

Polska

Województwo podkarpackie

- Województwo podkarpackie
- Województwo prešovské

Spis treści

- Polska**
- 4-5 Tarnobrzeg, Nisko i okolice
 - 6-7 Lubaczów i okolice
 - 8-9 Przemysł i okolice
 - 10-11 Jarosław, Rzeszów i okolice
 - 12-13 Jasło, Dębica i okolice
 - 14-17 Krosno, Brzozów i okolice
 - 18-19 Sanok, Dynów i okolice
 - 20-23 Ustrzyki Dolne, Lesko i okolice
 - 24-25 Komańcza, Dukla i okolice

- Słowacja**
- 26-27 Svidník, Medzilaborce i okolice
 - 28-29 Bardejov i okolice
 - 30-31 Snina, Humenné i okolice
 - 32-33 Prešov, Levoča i okolice
 - 34-35 Poprad, Stará Ľubovňa i okolice

Słowacja

Województwo prešovské

Na początku był las...

Jest takie miejsce w Europie, gdzie sąsiadujące ze sobą regiony dwóch państw, tworzą wyjątkowy obszar kulturowy – jedyny tego rodzaju w obrębie całej Unii Europejskiej. To region pogranicza Polski i Słowacji, obejmujący województwo podkarpackie (południowo-wschodni zakątek Polski) i prešovskie (północno-wschodnia część Słowacji).

Tym, co czyni ten region wyjątkowym, jest bogactwo i różnorodność zachowanych na stosunkowo niewielkim obszarze – niegdyś bardzo zróżnicowanym etnicznie – zabytków sakralnej i świeckiej architektury drewnianej. Do najcenniejszych z nich należą cerkwie greckokatolickie i prawosławne oraz kościoły rzymskokatolickie i ewangelickie, jak też pozostające na terenach wiejskich lub prezentowane w skansenach liczne obiekty tradycyjnego budownictwa ludowego.

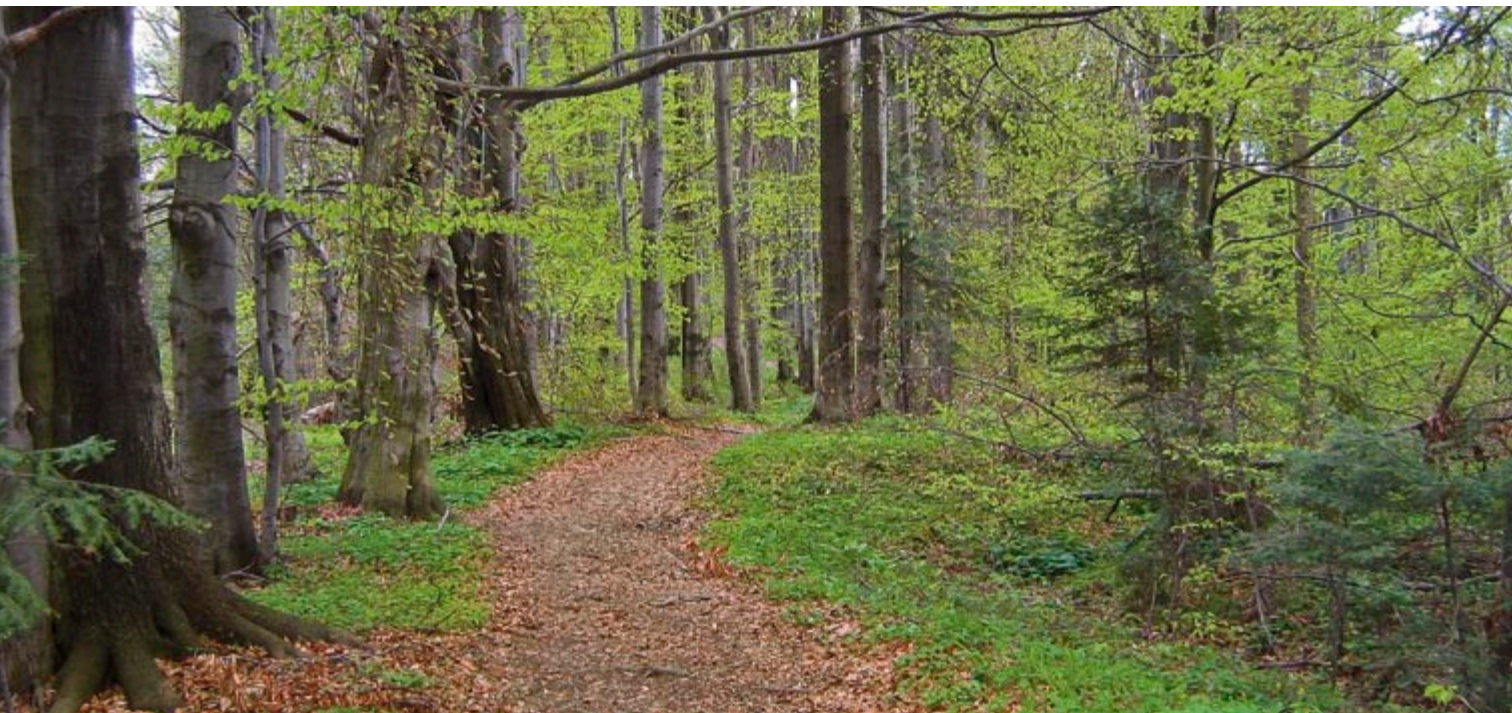
Zanim jednak pojawiły się pierwsze drewniane świątynie i domostwa, przez tysiące lat był tu tylko las – wielka puszcza karpacka. Z czasem las zaczął dzielić się z człowiekiem swym największym skarbem: drewnem, które stało się zarówno podstawowym budulcem, jak i materiałem, wykorzystywanym do codziennego życia – od ogrzewania domów zaczynając, na wytwarzaniu narzędzi i przedmiotów codziennego użytku kończąc.

Dziś pięknem zaklętym w drewnie można się zachwycać zwiedzając nie tylko zabytkowe świątynie, będące świadectwem kunsztu dawnych cieśli, ale też oglądając dzieła rzeźbiarzy i rękodzielników, którzy potrafią wyczarowywać z drewna prawdziwe cuda.

Drewno jest też materiałem chętnie wykorzystywanym w przetwórstwie drzewnym. Jak obliczyli znawcy przedmiotu, ten najbardziej przyjazny człowiekowi surowiec naturalny ma dziś ok. 30 000 zastosowań. Wiele z nich, zachowanych w naturze, architekturze i sztuce ludowej województw podkarpackiego i prešovskiego, podziwiać można wędrując po regionalnych szlakach turystycznych, takich jak Szlak Architektury Drewnianej (po stronie polskiej), „Karpacka Droga Drewniana” (przebiegająca przez tereny polsko-słowackiego pogranicza), Transgraniczne Szlaki Rowerowe „Beskidzkie Muzea” i „Zielony Rower”, Szlak Winny, nawiązujący do tradycji handlu winem na terenie Polski, Słowacji i Węgier, czy Szlak Gniazd Rodowych Lubomirskich.

Ale polsko-słowackie pogranicze to nie tylko unikatowe zabytki oraz ciekawa kultura i tradycje. To również niepowtarzalne krajobrazy, doskonała kuchnia regionalna oraz gościnni mieszkańcy. Warto przekonać się o tym samemu.

Zapraszamy!

Tarnobrzeg Nisko

i okolice

Ulanów

Tratwami po Sanie

Tratwy na Sanie były niegdyś nieodłączną częścią krajobrazu Ulanowa. Przez ponad dwa stulecia (XVII-XIX w.) to małe miasteczko było bowiem największym ośrodkiem flisackim w Polsce, z własnym portem i warsztatami szkatlicznymi. Stąd spławiano do Gdańska m.in. wielkie dęby, sosny i jodły wycinane w lasach Puszczy Sandomierskiej.

Z czasem kolej żelazna wyparła transport rzeczny, ale w latach 90. ubiegłego wieku ulanowskie tratwy znów pojawiły się na Sanie. Od czasu do czasu płyną też – jak przed wiekami – w kierunku Gdańska, tyle, że nie w celach zarobkowych, a dla podtrzymania flisackich tradycji.

Ulanów zachował częściowo swój flisacki charakter. Świadczą o tym m.in. drewniane domy flisackie z XIX w. w rynku, jak też dwa XVII-wieczne kościoły z drewna: pw. św. Jana Chrzciciela i św. Barbary z polichromią będącą dziełem artysty z Gdańska sprowadzonego tu przez flisaków i pw. Świętej Trójcy, wybudowany dzięki ich datkom i dlatego nazywany „flisackim”.

Kolbuszowa

W klimacie dawnej wsi

Park Etnograficzny – Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej to jeden z najchętniej odwiedzanych skansenów w województwie. Dzięki zgromadzonemu tu zabytkowym obiektom i ekspozycjom zobaczyć można, jak wyglądało dawniej codzienne życie Lasowiaków i Rzeszowiaków – dwóch grup etnograficznych, zamieszkujących niegdyś okoliczne tereny. Dawna wieś odtworzona jest tu wyjątkowo realistycznie. Chałupy, pokryte strzechą, studnia z żurawiem, wiatraki, pasieka i ul pawilonowy, młyn wodny, szkoła wiejska, karczma – to tylko niektóre z ok. 40 zabytkowych obiektów drewnianych, znajdujących się w skansenie. W przydomowych ogródkach kwitną kwiaty, na niewielkich polach uprawnych rośnie zboże, w zagrodach pasą się kozy... Czas się tu zatrzymać.

W skansenie odbywa się wiele cyklicznych imprez folklorystycznych, m.in. kiermasze sztuki ludowej, występy zespołów obrzędowych, pokazy prac gospodarskich i rzemieślniczych. Wówczas też poznać można smak wielu potraw regionalnych.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Zaklików** – kościół pw. św. Anny (1580).
- 2 **Stalowa Wola** – kościół pw. św. Floriana (1802).
- 3 **Ulanów** – kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Barbary (1643) i kościół pw. św. Trójcy (ok. 1690, częściowo zniszczony w wyniku pożaru w 2002 r., odbudowany w 2005 r.).
- 4 **Krzyszów** – kościół pw. Narodzenia NMP (1727-1728).
- 5 **Poręby Dymarskie** – kościół pw. Świętych Stanisława i Wojciecha (1656-1660).
- 6 **Cmolos** – kościół pw. Przemienienia Pańskiego (1674).
- 7 **Kolbuszowa** – Park Etnograficzny – Muzeum Kultury Ludowej.
- 8 **Gawłuszowice** – kościół pw. św. Wojciecha (1677).

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Muzeum Regionalne w Stalowej Woli. Wśród zbiorów Działu Etnograficznego – liczne zabytki kultury ludowej, m.in. archaiczne narzędzia gospodarcze, wykonane z drewna oraz instrumenty dawnych kapel.

www.muzeum.stalowa.wola.pl

Flisackie sploty galarami – Ulanów. Sploty galarami (drewnianymi, płaskodennymi łodziami) Doliną Dolnego Sanu. Trasy o różnej długości (maj-listopad). www.flisacy.ovh.org

Centrum Wikliniarstwa w Rudniku nad Sanem oraz plenerowe rzeźby z wikliny w centrum miasta. www.mokrudnik.pl

Zamek w Baranowie Sandomierskim – tzw. „Mały Wawel”, zbudowany w latach 1591-1606. Otoczony rozległym parkiem z tarasami ogrodowymi i fontannami. www.baranow.com.pl

Sztuka ludowa

Rzeźba w drewnie to jedna z najpopularniejszych form twórczości ludowej na tym terenie. W Toporowie tworzy swe rzeźby Czesław Stypa, a w Ostrowach Baranowskich – Krzysztof Magda. W Mielcu natomiast działa Stowarzyszenie Twórców Kultury Plastycznej im. J. Stanisławskiego, prezentujące m.in. prace rzeźbiarskie mieleckich twórców.

Inny wymiar drewna

Meble były niegdyś kolbuszowską specjalnością. Intarsjowane szafy, biurka czy meble skrzyniowe kupowane były chętnie do mieszczańskich salonów

i ziemiańskich dworów. Obecnie działa tu również wiele firm produkujących meble – choć całkiem inne.

Ciekawe produkty są też dziełem firmy „Beka” ze Stalowej Woli, specjalizującej się w wytwarzaniu beczek m.in. na wino, ogórki i kapustę. Firma produkuje też najróżniejsze gadzety z drewna.

Wybrane noclegi

Hotel* Zamkowy** ul. Zamkowa 20, Baranów Sandomierski

Hotel* Kameleon** Przy Zalewie 1, Tarnobrzeg

Hotel Karolina** ul. Kochanowskiego 5, Tarnobrzeg

Hotel* Galicja Podlądzie, Ulanów

Hotel* Polski** ul. Biernackiego 12, Mielec

Hotel* Stal** ul. Komisji Edukacji Narodowej 4, Stalowa Wola

Kuchnia regionalna i nie tylko

Karczma Jorgula ul. Bieszczadzka, Nowa Dęba. Specjalnością karczmy, wzniesionej z potężnych jodłowych bali, są potrawy staropolskiej kuchni regionalnej, w tym potrawy „Kuchni Chłoptwa Polskiego”, jak też przysmaki ze stołu „Jaśnie Pana”. www.karczmajorgula.pl

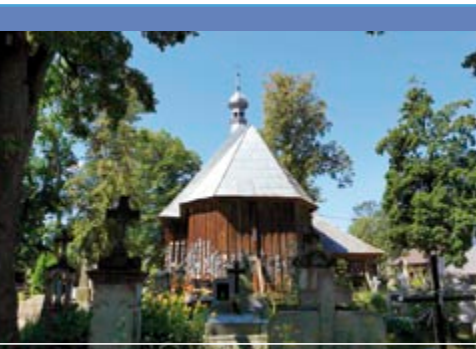
Punkty informacji turystycznej

Stalowa Wola – Punkt Informacji Turystycznej

przy Muzeum Regionalnym

ul. Sandomierska 1, tel. 15 544 85 56

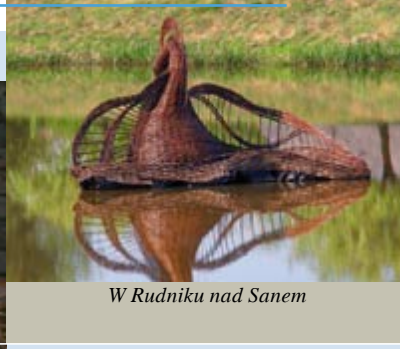
www.muzeum.stalowa.wola.pl

Kościół w Zaklikowie

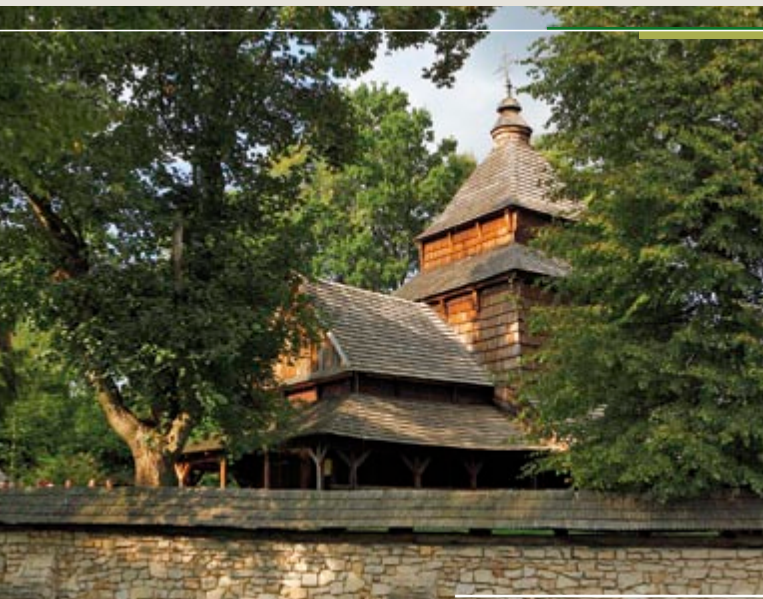
W skansenie w Kolbuszowej

W Rudniku nad Sanem

Wnętrze kościoła w Gawłuszowicach

Radruż

Świątynia z jodeł i dębów

Usytuowana na wzgórzu cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy w Radrużu, tworząca razem z dzwonnica, kostnicą i otaczającym je murem zespół cerkiewny typu obronnego, jest jedną z najstarszych drewnianych cerkwi w Polsce. Wzniesiono ją ok. 1580 r., wykorzystując do budowy doskonale przygotowane drewno jodłowe i dębowe. Świątynia jest cerkwią trójdziałną, z babińcem, nawą i sanktuarium na jednej osi. Otaczają ją też obszerne soboty.

Wewnątrz zachowała się cenna polichromia z 1648 r., ale większość elementów dawnego wyposażenia cerkwi przechowywana jest obecnie w muzeach Lubaczowa, Lwowa i Łańcuta.

Przy świątyni znajdują się dwa niewielkie cmentarze z zabytkowymi nagrobkami bruśnieńskimi. Najcenniejszym zabytkiem jest tu jednak płyta nagrobna M. Dubniewiczowej z 1682 r., żony miejscowego woźta i – jak głosi legenda – tatarskiej branki, której po wielu latach niewoli udało się powrócić do Radruża. Z wdzięczności za ocalenie odnowiła cerkiew, a po latach została przy niej pochowana.

Lubaczów

W chłopskiej izbie

Święte obrazy nad łóżkiem przykrytym pierzyną i poduchami różnej wielkości, drewniana kołyska i wrzeciona, misy i maselnice z drewna – to tylko niektóre z eksponatów, jakie zobaczyć można w zrekonstruowanej izbie chłopskiej w Muzeum Kresów w Lubaczowie. To tutaj właśnie lubaczowska wieś z przełomu XIX i XX w. ma swe własne miejsce.

Dzięki bogatej ekspozycji można bez trudu wyobrazić sobie, jak mieszkańcy wsi tego polsko-ukraińskiego pogranicza spędzali dni powszednie i święta, czy też jakie rzemiosła uprawiali. Do ciekawszych eksponatów należą m.in. narzędzia i wyroby bednarskie, stolarskie, snycerskie, ciesielskie, gontarskie.

Ale nie tylko praca i wszystko, co z nią związane determinowało życie dawnej wsi. Bardzo ważne miejsce zajmowała w nim również sztuka ludowa. Miejscowi twórcy, wykorzystując bogactwo otaczającej ich przyrody, wyrabiali swe dzieła m.in. z drewna, łyka czy kory. Obecnie kolekcja sztuki ludowej stanowi istotną część zbiorów lubaczowskiego Muzeum. www.muzeumkresow.eu

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 Kowalówka** – cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy (2 poł. XVIII w.). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 2 Gorajec** – cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia NMP (1586). Obecnie kaplica rzymskokatolicka.
- 3 Chotyłub** – cerkiew greckokatolicka pw. Przenajświętszej Bogurodzicy Pokrow (1888).
- 4 Nowe Brusno** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy (1713).
- 5 Łowcza** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy (1808). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 6 Wola Wielka** – cerkiew greckokatolicka pw. Opieki NMP (1755).
- 7 Radruż** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy (ok. 1580 r.).
- 8 Opaka** – dzwonnica-brama (1898).
- 9 Szczutków** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra Męczennika (1904). Obecnie kaplica rzymskokatolicka.
- 10 Łukawiec** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra Męczennika (1701) i kościół rzymskokatolicki pw. Objawienia Pańskiego (1754).
- 11 Wielkie Oczy** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja (1925).
- 12 Borchów** – cerkiew greckokatolicka pw. Niepokalanego Poczęcia NMP (1781). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 13 Stare Oleszyce** – cerkiew greckokatolicka pw. Opieki NMP (1787). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 14 Moszczanica** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1719).
- 15 Cewków** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra (1840).
- 16 Rudka** – cerkiew greckokatolicka pw. Zaśnięcia Bogarodzicy (1693).

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Pałac Łosiów w Narolu wybudowany w 2 poł. XVIII w. Otaczał go niegdyś tzw. ogród włoski o trzech kondygnacjach. Tworzyły je m.in. długie rzędy lip, aleje kasztanowców i szpalery grabowe.

Pomnik przyrody „Pięć sosen” w Skolinie k. Wólki Żmijowskiej – sosna o wys. 30 m i obwodzie pnia 460 cm, posiadająca pięć charakterystycznych odnóg. Jej wiek szacowany jest na ok. 300 lat. Przy drzewie – drewniana kapliczka. Według miejscowych przekazów, w XVIII w. objawiła się tu dzieciom Matka Boża.

Zespół pałacowo-parkowy w Sieniawie – jedno z dawnych galicyjskich centrów życia politycznego i kulturalnego. To tu właśnie Izabela Czartoryska założyła słynne Ogrody Sieniawskie.

Sztuka ludowa

Podtrzymywanie rodzinnych tradycji i lokalnych obyczajów jest jednym z celów działalności Galerii Sztuki Ludowej w Lubaczowie. Galeria współpracuje ściśle ze Stowarzyszeniem Twórców Ludowych Ziemi Lubaczowskiej. Wielu zrzeszonych w nim artystów prezentuje w Galerii swe oryginalne prace.

Inny wymiar drewna

Od zarania dziejów drewno było materiałem, wykorzystywanym m.in. do budowy domów i tworzenia ich wnętr. Tak jest i dziś. W regionie funkcjonuje wiele firm, produkujących wszystko, co dla domu jest ważne: drewniane okna, drzwi, podłogi, schody. W Płazowie k. Lubaczowa działa np. rodzinna firma „Schody ROMA” (w branży stolarskiej od czterech pokoleń), specjalizująca się w projektowaniu i produkcji schodów z różnych gatunków drewna.

Wybrane noclegi

Pałac Sieniawa ul. Kościuszki 32, Sieniawa

Hotel-Restauracja „U Dina”** ul. Kraszewskiego 3, Lubaczów

Pensjonat Hetman al. Przyjaźni 6, Horyniec Zdrój

Zajazd U Flisa ul. Legionów 2, Horyniec Zdrój

Punkty informacji turystycznej

Horyniec Zdrój – Punkt Informacji Turystycznej

Gminny Ośrodek Kultury

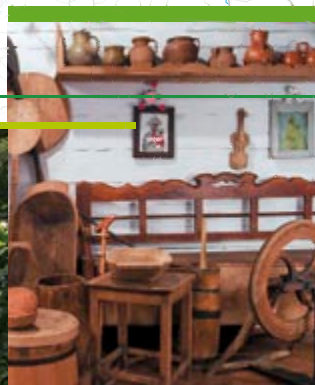
ul. Jana III Sobieskiego 4, tel. 16 631 31 05

Cerkiew w Łukawcu

Cerkiew w Gorajcu

Fragment ekspozycji w Muzeum Kresów

Pałac w Narolu

Przemyśl

W królestwie fajki

Żadne miasto w Polsce nie ma tak bogatej tradycji fajkarskich, jak Przemyśl. To właśnie tu działał niegdyś słynny rzemieślnik Ludwik Walat. Drewniane fajki, powstające w jego zakładzie (tzw. „wałatówki”), słynęły w Polsce i za granicą z idealnego dopasowania główki do ustnika. Nic więc dziwnego, że to właśnie w Przemyślu fajki mają dziś – wspólnie z dzwonami, z których miasto również słynie – swe własne muzeum. Muzealną kolekcję tworzą zarówno fajki historyczne, jak i współczesne. Wiele z nich wykonanych jest z drewna gruszy, wiśni, czereśni, czy też – z cenniejszego i lepszego jakościowo – drewna wrzośca. Pod względem wzornictwa ekspozycja obejmuje zarówno fajki bogato rzeźbione, jak i niezwykle oszczędne w formie.

Unikalnym eksponatem jest tu XIX-wieczna rosyjska drewniana fajka w kształcie głowy konia, wykonana z orzecha kaukaskiego oraz fajka czeska, ozdobiona humorystyczną scenką rodzajową – największa fajka w zbiorach Muzeum. <http://muzeum.przemyśl.pl/wieza>

Chotyniec

Perelka z drewna

Cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Chotyńcu jest jedną z najpiękniejszych w Polsce. Wyjątkowość tej niewielkiej świątyni potwierdza fakt, że kandyduje ona – obok kilku innych podkarpackich obiektów – do wpisu na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO.

Datowana na rok 1615 (analizy architektoniczne wskazują na rok 1600), charakteryzuje się bardzo oryginalną bryłą. Obiegają ją soboty i galerieyki arkadowe. We wnętrzu – świetnie zachowane polichromie z 1735 r. i 1772 r., w tym wielkie malowidło przedstawiające Sąd Ostateczny. Zachwyca też pięciokondygnacyjny, bogato zdobiony ikonostas prawdopodobnie z 1671 r. oraz cenne ikony: uznawana za cudowną ikona Matki Boskiej i ikona św. Mikołaja.

Drewniana dzwonnica (XVII w.), stojąca obok cerkwi, nie jest chotyńcikiem zabytkiem. W 1993 r. została tu przeniesiona ze wsi Torki i postawiona na miejscu oryginalnej, zniszczonej podczas I wojny światowej.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Miękisz Stary** – cerkiew greckokatolicka pw. Pokrow Przeświętej Bogarodzicy (XIX w.).
- 2 **Młyn** – cerkiew greckokatolicka pw. Pokrow Przeświętej Bogarodzicy (XVIII w.).
- 3 **Chotyńc** – cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy (1615).
- 4 **Stubienko** – cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Bogarodzicy (1849).
- 5 **Zadąbrowie** – cerkiew greckokatolicka pw. Zaśnięcia Bogarodzicy (1660).
- 6 **Leszno** – cerkiew greckokatolicka pw. Świętego Bazylego Wielkiego (1737). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 7 **Medyka** – kościół pw. Świętych Piotra i Pawła (1607).
- 8 **Praikowce** – dzwonnica drewniana (XVIII w.).
- 9 **Kruhel Wielki** – cerkiew greckokatolicka pw. Wniebowstąpienia Pańskiego (sprzed 1630 r.).
- 10 **Kormanice** – cerkiew greckokatolicka pw. Soboru Bogarodzicy (1922-1923). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 11 **Młodowice** – cerkiew greckokatolicka pw. Zmartwychwstania Pańskiego i Niepokalanego Poczęcia NMP (1923). Obecnie cerkiew prawosławna.
- 12 **Kalwaria Paclawska** – zabytkowa zabudowa wsi (XIX-XX w.).

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Archikatedra pw. św. Jana Chrzciciela w Przemyślu z późnogotycką cudowną figurą Matki Bożej.

Forty Twierdzy Przemyśl, stanowiące jeden z najcenniejszych zabytków architektury obronnej w Europie. www.przemysl.pl/turystyka

Arboretum w Bolestraszcach – jeden z najpiękniejszych ogrodów botanicznych w Polsce. www.bolestraszyce.com

Zamek w Krasiczynie, zwany „perłą polskiego renesansu”, ze słynnymi dekoracjami sgraffitowymi i 9-hektarowym parkiem. www.krasiczyn.com.pl

Klasztor i kościół franciszkanów w Kalwarii Paclawskiej z cudownym obrazem Matki Bożej. www.kalwariapaclawska.pl

Sztuka

Przemyśl, miasto polsko-ukraińskiego pogranicza kulturowego, jest miejscem, gdzie powstają niezwykle ikony. Swoją pracownię ma tu m.in. Małgorzata Dawidiuk, autorka zarówno ikon i ikonostasów, jak też polichromii. Jej prace są ozdobą nie tylko świątyni, ale również wielu kolekcji sztuki w Polsce i za granicą. Ciekawe ikony współczesne są też dziełem Zofii Bator. Ikony te pisane są... kredkami. Obie artystki związane są z przemyskim Stowarzyszeniem Miłośników Sztuki Sakralnej.

Wybrane noclegi

Hotel* Gloria** ul. Wilczańska 4, Przemyśl

Hotel* Marko** ul. Lwowska 40, Przemyśl

Hotel* Albatros** ul. Ofiar Katynia 26, Przemyśl

Hotel* Gromada** Wybrzeże J. Piłsudskiego 4, Przemyśl

Hotel Pod Białym Orłem** ul. Sanocka 13, Przemyśl

Hotel* Zamkowy** Krasiczyn 179

Kuchnia regionalna i nie tylko

Przemyska Karczma ul. Mnisza 3, Przemyśl
Specjalność karczmy to m.in. potrawy kuchni staropolskiej, w tym dania z wołu i wieprzka.

www.karczma-pl.com/przemyska

Karczma „U Marty” Krasiczyn 127

W menu m.in. „Placek po krasiczyńsku”.

www.karczma-krasiczyn.pl

Punkty informacji turystycznej

Przemyśl – Punkt Informacji Turystycznej PTTK

ul. Grodzka 1, tel. 16 675 21 63

Bircza – Biuro Informacji Turystycznej

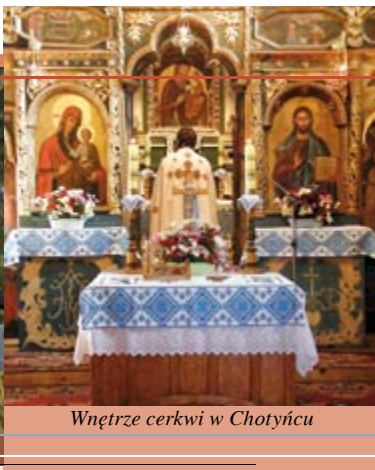
tel. 16 672 50 20

Przemyskie fajki

Cerkiew w Kruhelu Wielkim

Wnętrze cerkwi w Chotyńcu

W krasiczyńskim zamku

Jarostaw Rzeszów i okolice

Julin

Darz Bór!

Modrzewiowy pałac myśliwski w Julinie zbudowano w 1872 r. z inicjatywy ordynata łańcuckiego Alfreda Potockiego. Wzniesiono go w modnym wówczas stylu tyrolsko-szwajcarskim, wśród julińskich lasów, gdzie przed wiekami rozciągała się Puszcza Sandomierska. Do pałacyku prowadzi ponad 100-letnia aleja, którą tworzy niemal 200 modrzewi polskich i europejskich.

Pałac pełnił niegdyś rolę letniej rezydencji Potockich. Przed I wojną światową, co roku w sierpniu organizowano w Julinie słynne polowania „par force” (konne, ze sforą psów), na które Potoccy zapraszali wielu znamienitych gości. Juliusz Kossak uwiecznił nawet jedno z nich na swym obrazie.

Podczas wojny pałac został zdewastowany, ale już na początku lat 20. ubiegłego wieku udało się przywrócić mu dawną świetność. Dziś znów jednak czeka na lepsze dla siebie czasy.

Pałac myśliwski wraz ze służbówką („dyrektorówką”), budynkiem kuchni i lodowni, wchodzi w skład julińskiego kompleksu pałacowego. www.julin.pl

Leżajsk

Dźwięki bogato zdobione

Zachwycają każdego, kto przekracza progi tutejszej bazyliki Zwiastowania NMP – swoją monumentalnością, mistrzostwem wykonania i niezwykłymi walorami brzmieniowymi. Leżajskie organy – unikalny na skalę światową instrument i dzieło sztuki snycerskiej w jednym.

Od strony muzycznej instrument tworzą wielkie XVII-wieczne organy główne i dwa mniejsze boczne. Połączone są one ze sobą w jeden zespół organowy, którego piszczałki wykonano zarówno z metalu, jak i z drewna oraz bambusa. Cały instrument charakteryzuje się nader rzadko spotykanym barokowym brzmieniem. Wyposażony jest on również w dodatkowe efekty dźwiękowe, jak np. głos kukułki czy świergot leśnego ptactwa.

Z kolei od strony dekoracyjnej zachwyca bogactwo misternie wykonanych snycerskich zdobień, jakimi anonimowi bracia zakonnicy otoczyli cały instrument.

Prospekt organowy wypełnia w całości jedną ze ścian bazyliki. Same tylko organy główne mają 15 m wysokości i 7,5 m szerokości.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Julin** – pałac myśliwski (1872-1880).
- 2 **Kosina** – kościół pw. św. Sebastiana (1737).
- 3 **Nowosielce** – kościół pw. św. Marii Magdaleny (1595).
- 4 **Chłopice** – kościół pw. Wniebowzięcia NMP (XVIII w.).
- 5 **Tyniowice** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra (1709).
- 6 **Pruchnik** – zespół zabudowy małomiasteczkowej (XVIII-XIX w.).
- 7 **Bachórzec** – kościół pw. św. Katarzyny (1760-1762).
- 8 **Siennów** – kościół pw. Wszystkich Świętych (1676).
- 9 **Krzeczowice** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja (XVIII w.). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 10 **Markowa** – Skansen-Muzeum Wsi Markowa z zagrodą, stanowiącą przykład unikatowego budownictwa przysłupowego. www.markowa.art.pl
- 11 **Sonina** – kościół pw. św. Jana Chrzciciela (poł. XVII w.).
- 12 **Krzemienica** – kościół pw. św. Jakuba Starszego (1750-1754).

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Bazylika Matki Bożej Bolesnej w Jarosławiu ze słynną gotycką Pietą w ołtarzu głównym.

Muzeum-Zamek w Łańcutu – jedna z najpiękniejszych rezydencji arystokratycznych w Polsce. W bogatych zbiorach muzealnych – m.in. niezwykła kolekcja ikon, prezentowana na specjalnej Ekspozycji Sztuki Cerkiewnej. www.zamek-lancut.pl

Madonna z Dzieciątkiem autorstwa Wita Stwosza w kościele w Stobiernej niedaleko Rzeszowa. Jedyne tego typu dzieło Stwosza w Polsce. Rzeźba datowana na rok 1495, ale niektóre jej elementy (w tym głowa Madonny) zostały dorzeźbione pod koniec XIX w.

Muzeum Etnograficzne w Rzeszowie – w zbiorach m.in. duża kolekcja rzeźby ludowej oraz wyrobów ludowego rzemiosła artystycznego. www.muzeum.rzeszow.pl

Sztuka ludowa

Drewniane koniki, ptaszki poruszane kijem, taczki – jednym słowem zabawki z drewna to specjalność twórców ludowych z Brzozy Stadnickiej, niewielkiej miejscowości leżącej między Łańcutem a Leżajskiem. Od dziesiątków lat jest ona uważana za podkarpacki ośrodek zabawkarstwa ludowego. Wśród działa-

jących tu rękodzielników są m.in. R. Marciniak, J. Dudziak, T. Jucha i J. Stopyra. Drewno, z którego wytwarzają zabawki, to głównie osika. Z kolei w Handzlówce k. Łańcuta działa Galeria Twórczości Ludowej, gdzie zobaczyć można prace miejscowych twórców. Natomiast w miejscowości Wydrze swą rzeźbiarską działalność prowadzi Stanisław Kwaśniak.

Wybrane noclegi

Hotel* Hubertus** ul. Mickiewicza 5, Rzeszów

Hotel** Ambassador** Rynek 13-14, Rzeszów

Pensjonat „Pałacik” ul. Paderewskiego 18, Łańcut

Kemping* Pastewnik** ul. Łańcucka 2, Przeworsk (noclegi w zabytkowych drewnianych obiektach na terenie kempingu)

Hotel U Braci Zygmunatów** ul. Klasztorna 2e, Leżajsk

Kuchnia regionalna i nie tylko

Zajazd Pastewnik ul. Łańcucka 2, Przeworsk

Stylowa karczma serwująca regionalne dania.

Karczma „Pod Strzechą” Kraczkowa 1397 k. Rzeszowa. W ofercie – swojski klimat i tradycyjne polskie potrawy. www.karczma.info.pl

Karczma Gościniec ul. Przemysłowa 3, Rzeszów. Kuchnia tradycyjna, ze smakami i zapachami rodzinnego domu. www.gosciniec.rzeszow.pl

Punkty informacji turystycznej

Rzeszów – Punkt Informacji Turystycznej

i Kulturalnej „Rzeszów Zaprasza”

ul. Rynek 26, tel. 17 852 57 77

www.rzeszowzaprasza.pl

Rzeszów – Podkarpackie Centrum Informacji i Promocji Turystyki

ul. Szopena 51 pok. 302, tel. 17 852 00 09

www.podkarpackie.travel.pl

Przeworsk – Euroregionalne Centrum Informacji Turystycznej

ul. Rynek 1, tel. 16 648 18 60

www.ecit.przeworsk.org

Koniki z drewna

Chatupa przysłupowa w skansenie w Markowej

Madonna ze Stobiernej

Zajazd-skansen Pastewnik

Święcany

Pod krzyżem Mistrza

O tym, że Święcany były znaczącą parafią już w połowie XV w. wiadomo dzięki Janowi Długoszowi, który wpis o niej zamieścił w swej słynnej księdze dóbr kościelnych „Liber beneficiorum”. Obecny kościół parafialny pw. św. Anny powstał jednak nieco później, bo w 1520 r.

We wnętrzu świątyni zachwyca polichromia figuralno-ornamentalna z 2 poł. XVI w., odkryta podczas prac konserwatorskich na początku lat 90. ubiegłego wieku.

Cenne wyposażenie stanowią rzeźby Matki Boskiej z Dzieciątkiem z końca XIV w. i św. Wojciecha z XV w. oraz obraz św. Anny z XVI w. Szczególną wartość ma również – umieszczona na belce tęczowej – XVI-wieczna Grupa Pasyjna. Jej autorem jest artysta określany jako Mistrz Pasji Przydonickiej – ten sam, którego dziełem jest słynna grupa Ukrzyżowania (krucyfiks i wyrzeźbione postaci Maryi, św. Jana Ewangelisty i św. Marii Magdaleny) w kościele w Przydonicy – jednym z najcenniejszych w polskiej części Karpat (powiat nowosądecki).

Trzcinica

W cieniu wielkiego dębu

Jedną z najstarszych drewnianych budowli sakralnych w Polsce jest trzciniński kościół pw. św. Doroty. Wzniesiony w XV w. z jodłowych bierwion, na dębowej podwalinie, w późniejszych wiekach był kilkakrotnie remontowany i przekształcany. Jest budowlą o konstrukcji zrębowej, pokrytą gontem, z oknami umieszczonymi w ścianach południowej i wschodniej, zgodnie ze średniowieczną tradycją oświetlania wnętrza. Wewnątrz – cenne polichromie, m.in. fragmenty XVI-wiecznych malowideł, które przez długi czas zakryte były obecną dekoracją malarską. Ołtarz główny z obrazem, przedstawiającym alegorię Niepokalanego Poczęcia, datowany jest na koniec XVIII w.

Na jednej ze ścian prezbiterium znajduje się marmurowy nagrobek Stanisława Jabłonowskiego, dawnego właściciela wsi, który razem ze swą żoną Anną szczerze wspierał miejscowy kościół.

W otoczeniu świątyni uwagę przykuwają dwa potężne dęby. Jeden z nich, liczący sobie 600 lat, stoi wiernie przy kościele od początku jego istnienia.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 Łęki Górne – kościół pw. św. Bartłomieja (1484).
- 2 Brzeziny – kościół pw. św. Mikołaja (2 poł. XV w.).
- 3 Gogołów – kościół pw. św. Katarzyny (1672).
- 4 Lubla – kościół pw. św. Mikołaja (XV/XVI w.).
- 5 Szebnie – kościół pw. św. Marcina (1605).
- 6 Osiek Jasielski – kościół pw. Przemienienia Pańskiego (z ok. 1419 r.).
- 7 Załęże – kościół św. Jana Chrzciciela (1760).
- 8 Trzcinka – kościół pw. św. Doroty (XV w.).
- 9 Święcany – kościół pw. św. Anny (1520).

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Skansen archeologiczny „Karpacka Troja” w Trzcinicy ze zrekonstruowaną wioską kultury Otomani-Füzesabony sprzed 3,5 tys. lat i wioską słowiańską z IX w. Wszystkie chaty zbudowano zgodnie z prądną technologią, z użyciem drewna, trzciny, słomy i gliny. www.muzeum.krosno.pl/skansen

Sanktuarium Królowej Rodzin w Ropczycach z cudowną figurą Matki Bożej z Dzieciątkiem z 1. poł. XV w. Pierwotnie figura umieszczona była w kapliczce wyciętej w pniu drzewa śliwowego. Dziś również kapliczka znajduje się w Sanktuarium.

Muzeum Tadeusza Kantora „Kantorówka” w Wielopolu Skrzyńskim, mieszczące się w budynku zabytkowej plebanii, gdzie artysta się urodził.

Zespół schronów kolejowych i fortyfikacji Stępina-Cieszyna k. Frysztaka, zbudowany przez Niemców w latach 1940-1941. www.frysztak.pl

Sztuka ludowa

W Pilźnie, w Pracowni Artystycznej „Kasia”, od niemal 30 lat powstają lalki z surowców naturalnych, w tym z drewna. Przy pracowni, która kultywuje tradycyjne rękodzielnictwo, działa Muzeum Lalek. Można się tu m.in. zapoznać się z całym cyklem produkcyjnym, podczas którego nadal korzysta się z dawnych narzędzi. www.muzeumlalek.pl

W Gogołowie natomiast zachwyca plenerowa galeria rzeźb Gogołowskie Drzewoludy na wzniesieniu „Dziół”. Podczas organizowanych tu międzynarodowych plenerów rzeźbiarskich, wielkie kłody lipy zostały przemienione z pomocą siekier, dłut i pił motorowych w monumentalne rzeźby. Dokonała tego grupa artystów rzeźbiarzy z Polski (m.in. B. Biernat i G. Tomkowicz z Krosna, K. Łach

z Miejsca Piastowego, A. Madziar ze Strzyżowa, R. Górka z Frysztaka), Słowacji (V. Moravek, M. Janic) i Ukrainy.

Jednym z uczestników gogołowskiego pleneru był również Józef Mendrala z pobliskich Pułanek – rzeźbiarz, którego przydomowy ogród znany jest w całej okolicy. Pan Józef stworzył w nim bowiem niezwykłą galerię rzeźby ludowej.

Inny wymiar drewna

Regionalne firmy, działające w branży drzewnej, znane są m.in. z produkcji elementów stosowanych przy wyrobie mebli i krzeseł. I tak np. firma „Drewspan” z Wielopola Skrzyńskiego wyspecjalizowała się w produkcji wyprasek sklejkowych profilowanych do krzeseł. Z kolei firma Pol-Drew ze Strzyżowa, oprócz elementów meblowych produkuje również fryzy, deski podłogowe oraz parkiet z dębu i buka.

Wybrane noclegi

Hotel* Małopolska** ul. Wojska Polskiego 13a, Jasło

Hotel* Lord** ul. Leśna 36, Dębica

Hotel* Grand** Chotowa 87 c

Kuchnia regionalna i nie tylko

„Gospoda u Wiedźmy” Lipiny 228 (przy trasie E 4 Rzeszów-Tarnów)

W menu – tradycyjna polska kuchnia, m.in. pierogi i proziaki.

Karczma „Zawada” Zawada k. Dębicy (przy drodze E 4)

Regionalne specjalności, m.in. schab po zawadzku i półmisek zawadzki w dawnej pięknej karczmie z przełomu XVIII i XIX w.

Karczma „Rzym” ul. Kościuszki 47, Dębica

W ofercie – kuchnia... włoska, w tym pizza z pieca opalanego drewnem.

Punkty informacji turystycznej

Jasło – Punkt Informacji Turystycznej PTTK

ul. Floriańska 15, tel. 13 446 33 40

Przy kościele
w Gogołowie

Wnętrze kościoła w Osieku Jasielskim

Karczma w Zawadzie

Kościół w Lubli

Krosno Brzozów i okolice

Iwonicz Zdrój

U wód, wśród lasów

„Widzi się tam wiele dębów, jodeł, świerków i innych potężnych drzew, które tworzą gęsty i przyjemny las. Znajdują się tam wody słodkie i słone, bogate w różnego rodzaju metale i minerały” – tak o dzisiejszym Iwoniczu Zdroju pisali niegdyś lekarz króla Ludwika XIV, J.B. Denis i lekarz królowej Marysieńki, Conradi.

Iwonicz Zdrój stał się uzdrowiskiem dopiero w 1837 r., ale ze swych leczniczych wód znany był już za czasów Stefana Batorego. Jednak nie tylko źródła mineralne od dawna nadają miasteczku uzdrowiskowy charakter. Cechy lecznicze wykazuje również panujący tu mikroklimat, na który decydujący wpływ mają okoliczne rozległe lasy, bogate w jodły, buki, dęby, sosny, brzozy, graby, świerki, modrzewie, cisy.

Iwonicz Zdrój znany jest również z wyjątkowej drewnianej zabudowy uzdrowiskowej – jedynej tego typu w Polsce. Tworzą ją m.in. takie budynki, jak Dom Zdrojowy, Stary Pałac, Willa Bazar z charakterystyczną wieżą zegarową, liczne sanatoria oraz wille (XIX-XX w.).

www.iwonicz-zdroj.pl

Haczów

Arcydzieło mistrzów ciesielskich

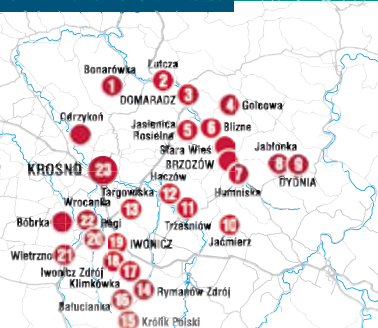
Aż trudno uwierzyć, że do budowy tej wielkiej świątyni wzniesionej prawdopodobnie na przełomie lat 50. i 60. XV w., ciesiele nie użyli ani jednego gwoźdźca – z troski, by te, rdzewiejąc z czasem, nie niszczyły drewna. Haczowski kościół zbudowano z jodlowych i modrzewiowych bali, w konstrukcji zrębowej. Jego ściany i sklepienie przyozdobiono pięknymi malowidłami (najstarsze z 1494 r.), a we wnętrzu umieszczono cudowną figurę Matki Bożej Bolesnej – gotycką Pietę z drewna lipowego, która – według miejscowej tradycji – na początku XV w. przyплыnęła do Haczowa z nurtem rzeki.

Od 2003 r. kościół haczowski znajduje się na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO jako najstarszy, największy i najlepiej zachowany gotycki kościół drewniany konstrukcji zrębowej w Europie. I pomyśleć tylko, że pod koniec lat 70. ubiegłego wieku w niszczącym wówczas kościele ówczesne władze chciały utworzyć muzeum narzędzi rolniczych...

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Bonarówka** – cerkiew greckokatolicka pw. Pokrow Przeświętej Bogarodzicy (XVII w.). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 2 **Lutcza** – kościół pw. Wniebowzięcia NMP (2 poł. XV w.).
- 3 **Domaradz** – kościół pw. św. Mikołaja (ok. 1485 r.).
- 4 **Golcowa** – kościół pw. św. Barbary i Narodzenia NMP (2. poł. XV w.).
- 5 **Jasienica Rosielna** – kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP (1770).
- 6 **Blizne** – kościół pw. Wszystkich Świętych (poł. XV w.). Jeden z najcenniejszych średniowiecznych zabytków architektury sakralnej w Polsce (obecnie na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO).
- 7 **Humniska** – kościół pw. św. Stanisława Biskupa (XV w.).
- 8 **Jabłonka** – kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej (1936-1939).
- 9 **Dydnia** – dawna plebania (1917).
- 10 **Jaćmierz** – kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (poł. XVII w.) oraz małomiasteczkowa zabudowa drewniana.
- 11 **Trześniów** – dwór modrzewiowy (1 poł. XIX w.).
- 12 **Haczów** – kościół pw. Wniebowzięcia NMP i św. Michała Archanioła (poł. XV w.).
- 13 **Targowiska** – kościół pw. św. Małgorzaty (1736-1740).
- 14 **Rymanów Zdrój** – zespół zabudowy zdrojowej (lata 80. i 90. XIX w.).
- 15 **Królik Polski** – kościół pw. Narodzenia NMP i św. Wacława (1754).
- 16 **Bałucianka** – cerkiew greckokatolicka pw. Zaśnięcia Przeświętej Bogarodzicy (XVII w.).
- 17 **Klimkówka** – kościół pw. św. Michała Archanioła (1854) i kościół filialny pw. Znalezienia Krzyża Świętego i Pana Jezusa Ukrzyżowanego (1868).
- 18 **Iwonicz Zdrój** – zespół zabudowy zdrojowej (XIX-XX w.) i kościół pw. św. Iwona i Matki Boskiej Uzdrawienia Chorych (1895).

- 19 **Iwonicz** – kościół pw. Wszystkich Świętych (2 poł. XV w.).
- 20 **Rogi** – kościół pw. św. Bartłomieja (1600).
- 21 **Wietrzno** – kościół pw. św. Michała Archanioła (1752).
- 22 **Wrocanka** – kościół pw. Wszystkich Świętych (1770).
- 23 **Krosno** – kościół pw. św. Wojciecha (poł. XV w.).

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Ruiny gotyckiego zamku Kamieniec

w Odrzykoniu – niegdyś jedna z największych warowni Rzeczypospolitej. W Odrzykoniu działa też Muzeum Wsi, gdzie zgromadzono m.in. liczne zbiory etnograficzne, wyroby rzemiosła ludowego, instrumenty muzyczne, przedmioty codziennego użytku. W pobliżu – jedyny rezerwat skalny w południowo-wschodniej Polsce „Prządky”.

Bazylika pw. Wniebowzięcia NMP w Starej Wsi – kościół i klasztor z XVIII w. z jezuickim muzeum, w którym wśród 4 tys. eksponatów ważne miejsce zajmują szopki z całego świata.

Muzeum-Skansen Przemysłu Naftowego i Gazownictwa w Bóbrce k. Krosna – miejsce, gdzie m.in. za sprawą Ignacego Łukasiewicza narodził się przemysł naftowy. Wciąż jeszcze działa tu najstarszy w świecie szyb „Franek”. Ważnym obiektem jest też dawny budynek administracyjny, tzw. Dom Łukasiewicza, z salami wystawowymi. www.bobrocka.pl

Muzeum Rzemiosła w Krośnie ze stałą wystawą, obrazującą dzieje rzemiosła Polski południowo-wschodniej. Prezentowany jest tu m.in. XIX-wieczny warsztat stolarski z wyposażeniem. Szczególną uwagę zwraca wielka kolekcja strugów oraz dawna tokarnia do drewna. www.muzeumrzemiosla.pl

W Domu Łukasiewicza w Bóbrce

Wieża kościoła w Jasienicy Rosielnej

Wnętrze kościoła w Bliznem

Dwór w Trześniowie

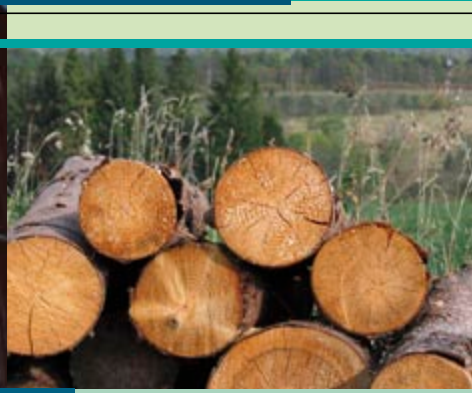
Rzeźby Stanisława Rajsa

Lirnik z Haczowa
Stanisław Wyżykowski

Malarstwo ikonowe Jana Tomkiewicza

Drewno z podkarpackich lasów

Sztuka ludowa

Haczów znany jest nie tylko z zabytkowego kościoła. Tutaj też mieszka i pracuje ostatni ludowy lirnik w Polsce, jedyny na świecie konstruktor liry korbowej basowej, obsługiwanej przez dwie osoby – Stanisław Wyżykowski. Ten haczowski Stradivarius, jak się go często nazywa, konstruuje nie tylko liry korbowe. Zbudował też takie instrumenty, jak np. psalterion (dawny instrument mnichów z góry Athos) i organistrum (grano na nim w kościołach, zanim pojawiły się w nich organy). Stosując własne pomysły tworzy też oryginalne skrzypce-laski. W jego najbliższych planach jest surdyńka, czyli skrzypce kieszonkowe.

Innych rzemieślników i artystów tworzących w drewnie jest w całym regionie bardzo wielu. Swoje pracownie i warsztaty mają tu m.in. Stanisław Rajs (Miejsce Piastowe), wykonujący rzeźby z lipy i orzecha, podobnie jak Krzysztof Śliwka i Robert Myszkał (Rymanów Zdrój), tworzący również ikony. Pisaniem ikon zajmuje się też Jan Tomkiewicz z Rymanowa.

W Woli Sękowej natomiast działa Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego. To właśnie tutaj w 2007 r. powstało monumentalne dzieło rzeźbiarskie „Exodus”, nawiązujące do wojennych losów mieszkańców tej wsi – po tym, jak została ona spalona, musieli ją opuścić. Pomysłodawcą projektu był brzozowski artysta rzeźbiarz Piotr Woroniec. W ramach Międzynarodowej Akcji Rzeźbiarskiej, ponad 30 rzeźbiarzy z Polski i zagranicy wyrzeźbiło 140 postaci, które tworzą ok. 30-metrowy milczący pochód.

Inny wymiar drewna

Podkarpackie drewno ma w Polsce i na świecie doskonałą renomę. Pozyskiwane przez Nadleśnictwa Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie w ilości ok. 1 mln 600 tys. m³ rocznie, rozchodzi się zawsze w całości. Trafia ono głównie do tartaków, zakładów produkujących okleiny i sklejki, producentów mebli, jak też do zakładów produkujących węgiel drzewny. Dziś najważniejsza jest jakość i cena, kiedyś pewne znaczenie miały też mądrości ludowe. Głosiły one m.in., że drewno ścięte 24 czerwca między godz. 11 a 12 nie pęka, natomiast drewno z 1 marca jest niepalne. Z kolei drewno do tartaku należało ścinać na początku znaku Ryb, co miało je chronić przed robakami :) RDLP Krosno słynie też z największych w Polsce i jednym z największych w Europie przetargów na drewno cenne, tzw. submisji. Ich przedmiotem jest każda sztuka starannie wyselekcjonowanego drewna jaworu i buka, jak też

dębu, brzozy, jesionu, olszy czy klonu. Najwyższe ceny osiąga jawor – drewno, którym ze względu na jego rezonansowe właściwości zainteresowane są szczególnie firmy lutnicze. To właśnie do jaworu należy nadal aktualny rekord submisyjny w Polsce: w 2006 r. za 1 m³ kłody jaworu zapłacono 27.072 zł. www.krosno.lasy.gov.pl

Wybrane noclegi

- Hotel**** Dwór Kombornia** Kombornia 1
- Hotel**-Restauracja Jaś Wędrowniczek** ul. Bieleckiego 8, Rymanów
- Dwór Obodzińskich** ul. Armii Krajowej 4, Targowiska (k. Miejsca Piastowego)
- Dwór** Ostoja** ul. Zdrojowa 1, Klimkówka
- Hotel** Artis** Moderówka 307, Jedlicze
- Hotel*** Bengol** ul. Długa 15 D, Krosno
- Hotel*** Galeria Glorietta** al. Słoneczna 7, Iwonicz Zdrój
- Pensjonat* Słoneczna** ul. Zdrojowa 26, Rymanów Zdrój

Kuchnia regionalna i nie tylko

- Karczma „Pod Kotami”** ul. Miodowa 79, Głowienka k. Krosna
- To nie tylko karczma, ale i niewielkie muzeum, w którym eksponowane są m.in. dawne narzędzia gospodarskie, bryczki i sanie.
- Dwór-Wola Sękowa** Nowotaniec 106
- Pyszna domowa kuchnia w pensjonacie, umiejscowionym pośrodku wielkiego podworskiego parku zabytkowego, na terenie którego mieści się również stadnina koni.

Punkty informacji turystycznej

- Krosno** – Punkt Informacji Kulturalno-Turystycznej Rynek 5, tel. 13 432 77 07
- Iwonicz Zdrój** – Centrum Informacji Turystycznej Plac Dietla 2, tel. 13 425 10 87 www.iwonicz-zdroj.info
- Rymanów Zdrój** – Biuro Informacji Turystycznej ul. Zdrojowa 45, tel. 13 435 71 90 www.info.rymanow.pl

Kościół we Wrocance

Sanok Dynów i okolice

Sanok

W krainie Bojków i Łemków

Jeden z najpiękniejszych skansenów w Europie to Park Etnograficzny – Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku. Zgromadzono w nim ponad 100 cennych obiektów budownictwa drewnianego z XVII-XX w., charakterystycznych dla Bojków i Łemków, jak też Pogórze i Dolinian – grup etnograficznych, zamieszkujących niegdyś tereny polsko-ruskiego pogranicza. Zobaczyć tu można m.in. XVIII-wieczne cerkwie, kościół z XVII w., jak też szkołę wiejską, plebanię, kurną chałupę, zagrodę garncarską i wiele innych.

Obecnie powstaje w skansenie replika rynku galicyjskiego miasteczka z 2. poł. XIX w., zamieszkałego przez Polaków, Żydów i Ukraińców. Obok zrekonstruowanych domów z różnych podkarpackich miejscowości, znajdzie się tu też oryginalny dom żydowski i remiza oraz karczma, poczta, apteka, sklep, zakład fryzjerski i inne. Obiekty te będą odpowiednio wyposażone, a niektóre (karczma, sklep, warszaty) będą normalnie funkcjonować. Miasteczko będzie można zwiedzać od połowy 2011 r. www.skansen.sanok.pl

Tyrawa Solna

Na Szlaku Ikon

Przez Tyrawę Solną, podobnie jak przez wiele innych pobliskich miejscowości, w których znajdują się ciekawe obiekty architektury cerkiewnej, przebiega turystyczny Szlak Ikon Doliny Sanu. Znajdująca się tu cerkiew greckokatolicka pw. św. Jana Chrzyciela z 1837 r. pochwalić się może jednym z najpiękniejszych cerkiewnych wnętrza na ziemi sanockiej. Polichromia, zdobiąca świątynię, namalowana została w 1927 r., ale wyposażenie wnętrza pochodzi z okresu jej budowy.

Piękny trójstrefowy ikonostas jest dziełem Józefa Bogdańskiego – znanego polskiego XIX-wiecznego malarza cerkiewnego, tworzącego głównie na terenie Pogórze Przemyskiego. Potomkowie artyści przez całe dziesięciolecie z powodzeniem kontynuowali jego dzieło, co sprawiło, że ród Bogdańskich zyskał opinię szczególnie zasłużonego w pisaniu ikon i tworzeniu ikonostasów. Z czasem ich działalność objęła całą Galicję i Słowację, gdzie dziś również można podziwiać ich prace.

www.szlakikon.pl

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Piątkowa** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra (sprzed 1732 r.).
- 2 **Brzeżawa** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1843). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 3 **Obarzym** – cerkiew greckokatolicka pw. Wniebowstąpienia Pańskiego (1828). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 4 **Ulucz** – cerkiew greckokatolicka pw. Wniebowstąpienia Pańskiego (1659).
- 5 **Dobra Szlacheczka** – zespół cerkiewny: cerkiew pw. św. Mikołaja i cerkiew bramna (XVII-XIX w.).
- 6 **Łodzina** – cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Bogurodzicy (1743). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 7 **Hłomcza** – cerkiew greckokatolicka pw. Soboru NMP (1859).
- 8 **Mrzygłód** – drewniana zabudowa rynku (XIX/XX w.).
- 9 **Tyrawa Solna** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela (1837).
- 10 **Siemuszowa** – cerkiew greckokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego (1841). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 11 **Hołuczów** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy (1858). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 12 **Sanok** – Park Etnograficzny – Muzeum Budownictwa Ludowego.
- 13 **Czerzeż** – cerkiew greckokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego (1742).
- 14 **Jurowce** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Jerzego (1873). Obecnie kościół rzymskokatolicki.

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Muzeum Historyczne w Sanoku z niezwykle ciekawą ekspozycją ikony karpackiej (sanockie Muzeum stynie z bogatą kolekcją sztuki cerkiewnej). www.muzeum.sanok.pl

Szlak Ikon Doliny Sanu biegnący od Sanoka do Ulucza (70 km). Można go przemierzać zarówno samochodem, jak i pieszo, konno czy rowerem.

Kolejka wąskotorowa Dynów-Przeworsk – 46 km w 2,5 godziny w odkrytych wagonach z drewna, tzw. „letniakach”. Na trasie – m.in. drewniany budynek dworcowy w Hadlach Szklarskich. <http://waskotorowka.prv.pl>

Sztuka ludowa

Niecodzienną Galerię Rzeźby Plenerowej można obejrzeć w Tyrawie Wołoskiej. Mieszkający tu artysta ludowy Bogusław Iwański ustawił w swym ogrodzie

wiele potężnych rzeźb o bardzo zróżnicowanej tematyce. W Dynowie natomiast działa Galeria na Zabramie Janusza i Jolanty Miklaszów. Swą pracownię ma tu również artysta rzeźbiarz Bogusław Kędziński. W jego autorskiej galerii Pniak powstają rzeźby o charakterze zarówno sakralnym, jak i świeckim.

Inny wymiar drewna

Wśród wielu firm, działających w branży drzewnej na tym terenie, jest m.in. firma Grabo z Niebocka, specjalizująca się w produkcji elementów meblowych i wyposażenia wnętrz głównie z litego drewna bukowego. Natomiast w firmie StolArt Bilas w Sanoku, zajmującej się m.in. stolarką artystyczną, powstają meble nietypowe, np. do kościołów i pomieszczeń sakralnych.

Wybrane noclegi

Hotel* Jagielloński** ul. Jagiellońska 49, Sanok

Hotel Bona** ul. Białogórska 47, Sanok

Hotel* Sanvit** ul. Łazienna 1, 38-500 Sanok

Kuchnia regionalna i nie tylko

Karczma „Jadło Karpackie” Rynek 12, Sanok
Specjalnością karczmy są potrawy regionalne, m.in. hreczanyki, zalewajka na maślanec, gołąbki beszczadzkie. www.karczma.sanok.pl

Restauracja-Gospoda „Galicja” Biała Góra 1a, Sanok
W menu m.in. sagan pierogów z mąki razowej, cepliny litewskie i Zupa Parobka.

Karczma „Pod Semaforem” Bachórz 16 a (stacja kolejki wąskotorowej)

W ofercie m.in. dania z rusztu, pierogi kresowe z kaszą gryczaną i grzybami oraz proziaki z masłem czosnkowym. www.podsemaforem.pl

Punkty informacji turystycznej

Sanok – Centrum Informacji Turystycznej

Rynek 14, tel. 13 464 45 33

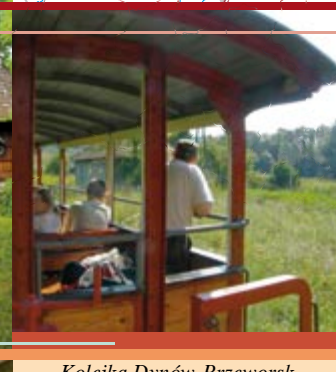
W galerii „Pniak”
w Dynowie

W karczmie „Jadło Karpackie” w Sanoku

Cerkiew w Uluczu

Kolejka Dynów-Przeworsk

Ustrzyki Dolne i okolice

Lesko

Myczkowce

Świątynie w miniaturze

Jest w Podkarpackiem takie miejsce, gdzie najcenniejsze drewniane cerkwie i kościoły z terenu dzisiejszego pogranicza polsko-słowacko-ukraińskiego stoją obok siebie i zachwycają różnorodnością stylów architektury sakralnej. To Centrum Kultury Ekumenicznej im. Jana Pawła II przy ośrodku Caritas w Myczkowcach – niezwykle park miniaturowych świątyń. Jest ich tu ponad 140, a wszystkie w skali 1:25, odtworzone z największą pieczołowitością. Każda replika zgodna jest z oryginałem. Fundamenty poszczególnych budowli wykonano głównie z drewna dębowego, a ich konstrukcje – z płyt wodoodpornych, które pokryto deseczkami z drewna modrzewiowego.

Małe cerkwie i kościoły, umiejscowione na niewielkich wzgórzach, otoczone są też miniaturową roślinnością – podobną do tej, która rzeczywiście rośnie przy określonych świątyniach.

Zwiedzaniu miniskansenu towarzyszy szum potoku, śpiew cerkiewny i kościelny. Niezapomniane wrażenia...

Bieszczady

Wyczarowane z drewna

Każdy, kto choć raz był w Bieszczadach, musiał się na nie natknąć – bo są niemal wszędzie: bieszczadzkie Madonny i biesy, Chrystusy fraso-bliwe i dusiotki, anioły i wiejscy grajkowie. Wyczarowywane z lipowych kłóców przez profesjonalistów i amatorów tworzą klimat, bez którego trudno dziś wyobrazić sobie Bieszczady.

Kiedyś, ze swych rzeźb stygnęli tu Jędrzek „Polonina” Wasielewski, Zdzichu Rados, Janusz Zubow. Dziś do najciekawszych twórców należą m.in. Zdzisław Pękalski z Hoczwi (znany ze swej niezwykle oryginalnej twórczości), Tomasz Żyto-Żmijewski z Polany, czy Józef Fyczek z Bukowca. Prace bieszczadzkich artystów eksponowane są w wielu regionalnych galeriach, m.in. w galerii „Synagoga” w Lesku, „Barak” w Czarnej, czy też w galerii-pracowni Henryka Gałorowskiego w Bóbrce (na fotografii – jedna z rzeźb z jego galerii).

Bieszczady... Chyba tylko tu anioły bywają czasami tak diabelnie brzydkie, a diabły – anielsko piękne. Ale w końcu to kraina biesów i czarów.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Kuźmina** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra (1814).
- 2 **Roztoka** – cerkiew greckokatolicka pw. Pokrow Przeświętej Bogarodzicy (1936).
- 3 **Wojtkowa** – cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Bogarodzicy (1910).
- 4 **Liskowate** – cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia NP Marii (1832).
- 5 **Łodyna** – cerkiew greckokatolicka pw. Archanioła Michała (1862).
- 6 **Ustjanowa Górna** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy (1792).
- 7 **Równia** – cerkiew greckokatolicka pw. Pokrow Przeświętej Bogarodzicy (XVIII w.).
- 8 **Hoszów** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja (lata 30. XX w.).
- 9 **Rabe** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja (1858).
- 10 **Żłobek** – cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Bogarodzicy (1830).
- 11 **Czarna** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Dymitra Męczennika (1834).
- 12 **Polana** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja (1790).
- 13 **Bystre** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1902).
- 14 **Michniowiec** – cerkiew greckokatolicka pw. Narodzenia Bogarodzicy (1863-1868).
- 15 **Smolnik** – cerkiew greckokatolicka pw. Archanioła Michała (1791).
- 16 **Chmiel** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja (1904-1906).
- 17 **Stefkowa** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy (1840).
- 18 **Średnia Wieś** – kościół pw. Wniebowzięcia NMP (2. poł. XVI w.).

Wszystkie ww. cerkwie (poza świątynią w Bystrem, która nie jest obecnie użytkowana w celach sakralnych) pełnią dziś funkcje kościołów rzymskokatolickich.

Drewniane świątynie, które do dziś zachowały się w Bieszczadach, są nie tylko świadectwem bogactwa kulturowego tego regionu. Zadziwia również ich różnorodność architektoniczna.

I tak np. cerkiew w Smolniku jest jedynym w Polsce czystym przykładem cerkwi bojkowskiej. W cerkwi w Hoszowie natomiast widać wyraźne inspiracje sztuką huculską, a cerkiew w Michniowcu (jedna z najpiękniejszych) charakteryzuje się unikatową, niespotykaną w Bieszczadach bryłą, wywołującą skojarzenia z rotundą romańską.

Inne niezwykle cenne obiekty to cerkwie w Polanie (prawdopodobnie najstarsza drewniana cerkiew w Bieszczadach) i kościół w Średniej Wsi (najstarszy bieszczadzki kościół). Natomiast filigranowa cerkiew w Równi uważana jest przez wielu za najpiękniejszą w Bieszczadach.

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Zalew Soliński, oferujący wiele atrakcji wodnych oraz najszlachetniejsza zaporą w Polsce, którą zwiedzać można również od środka. www.solina.info.pl

Muzeum Przyrodnicze Bieszczadzkiego Parku Narodowego w Ustrzykach Dolnych – jedno z największych muzeów przyrodniczych w Polsce. www.bdpn.pl

Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie „Knieja” w Nowosiótkach

z ponad tysiącem eksponatów. www.muzeumknieja.pl

Ruiny klasztoru karmelitów bosych w Zagórzcu.

Przed zwiedzaniem warto poznać pasjonującą historię tego miejsca.

Ruiny zamku Sobień w Załuzu k. Leska

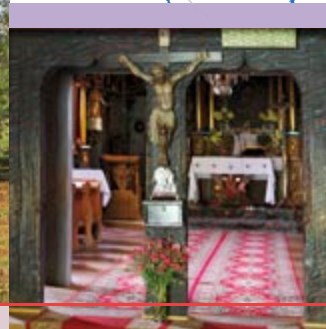
z rezerwatem przyrody i pięknym widokiem na San.

Cerkiew w Równi

Cerkiew w Smolniku

W kościele w Średniej Wsi

Gonty z osiki

Wyroby Czesława Skoczylasa

Wypał drewna w Bieszczadach

W Oberży Zakapior

Inny wymiar drewna

Liczne tartaki, zakłady produkcji węgla drzewnego, warsztaty stolarskie, pracownie mebli – to tylko niektóre bieszczadzkie zakłady, w których powstaje cała gama najróżniejszych produktów z drewna. I tak np. w zakładzie W. Iwanika w Dźwiniaczu Dolnym wytwarzane są wysokiej jakości gonty z osiki, a w warsztacie T. Kabaja w Uhercach Mineralnych powstają huśtawki ogrodowe, ręcznie zdobione bramy wjazdowe i ogrodowe domki. Z kolei W. Gola z Łobozewa zajmuje się m.in. produkcją uli, jak również restaurowaniem sań, bryczek i wozów.

W Bieszczadach działają też liczne pracownie mebli. Projektowaniem i wytwarzaniem tych wyjątkowych bieszczadzskich produktów zajmują się m.in. P. Romaszkan z Kalnicy, P. Wojtanowski ze Smereka, W. Rozczyński z Czarnej, Z. Chomycz z Mchawy, jak też Cz. Skoczylas z Ropienki, który oprócz bardzo oryginalnych mebli robi też drewniane kufry i lampki nocne.

W Bieszczadach powstają również znane i cenione na całym świecie sztalugi malarskie i podobrazia. Ich producentem jest firma Talens Polska z Leska, która aż 90% swej produkcji przeznaczają na eksport (na podobrazia z Leska malują artyści w 114 krajach świata). Sztalugi studyjne, plenerowe i stołowe wyrabiane są z wyselekcjonowanego drewna bukowego, a konstrukcje podobrazia – z drewna sosnowego.

Obraz regionalnego przemysłu drzewnego byłby niepełny bez węglarzy, od lat wpisanych w bieszczadzki krajobraz. Wypał węgla drzewnego ma na Podkarpaciu kilkusetletnią tradycję. Niegdyś odbywał się on w mielerzach, czyli stosach drewna szczelnie obsypanych ziemią. W latach 80. ubiegłego wieku zastąpiły je stalowe retorty. Dziś to właśnie w nich powstaje z drewna węgiel drzewny, niezbędny np. do grillowania.

Najlepszym drewnem do wypału jest buk. By uzyskać 1 kg węgla drzewnego, trzeba wypalić ok. 5 kg drewna. Węgiel ten produkowany jest obecnie m.in. w Wetlinie, Czarnej Dolnej, Zahoczewiu, Nowosiólkach.

Wybrane noclegi

www.bieszczady.pl/noclegi <http://noclegi-podkarpacie.pl>

Kuchnia regionalna i nie tylko

Oberża Zakapior ul. Zdrojowa 37, Polańczyk-Uzdrowsko
Kuchnia temkowsko-bojkowska i tradycyjna. Dania przygotowywane według oryginalnych przepisów nawet z końca XVIII w. Wewnątrz – galeria prac bieszczadzkich artystów. www.zakapior.com

Karczma „Chata Wędrowca” Wetlina 113

Słynna m.in. z Naleśnika Giganta z Jagodami. W stałym menu również pstrąg smażony na maselku, Placki Bieszczadzkie Wędrowców, a także Piwo z Jajem

i na Poważnie. W karczmie działa też jedyna w Polsce Pijalnia Piw Słowackich. <http://chatawedrowca.pl>

Kawiarnia-Galeria „Stare Siolo” Wetlina 71

W starej chacie chłopskiej serwowany jest m.in. pstrąg z rusztu, jagnięcina, pierogi z soczewicą czy bobem.

Karczma „Czartoryja” Wetlina 120

Zaprasza m.in. na Zupę Parzybrodę i Zraz Pasterski. We wnętrzu – galeria prac lokalnych twórców. www.bieszczady.net.pl/czartoryja

Gospoda „Wilcza Jama” Muczne 1

W menu – dania polskiej kuchni tradycyjnej i potrawy z dziczyzny, m.in.: pasztet z dzika z sosem tatarskim i rydzami, zupa myśliwska z łosia lub jelenia, żeberka z dzika w piwie, bigos myśliwski. <http://wilcza-jama.webpark.pl>

Oberża „Biesisko” Przysłup 1

Pierogi i kotlet „Biesisko” oraz zupa czosnkowa z grzankami – to tylko niektóre smakołyki serwowane w oberży. www.biesisko.com

Chata Starych Znajomych Zahutyń 281 (k. Zagórze)

W menu m.in. korytko „Czym Chata bogata”, Golonka podkarpacka, plince ziemniaczane (placki ziemniaczane z kiszanej kapusty) oraz Gulasz Gajowego. www.chatastarychznajomych.pl

Zajazd pod Czarnym Kogutem Czarna 56 a

W menu – dania kuchni polskiej z elementami kuchni węgierskiej, sporządzone ze świeżych, naturalnych produktów. www.czarna.bieszczady.pl

Punkty informacji turystycznej

Lesko – Bieszczadzkie Centrum Informacji Turystycznej

ul. Rynek, tel. 13 469 66 95

Lutowiska – Ośrodek Informacyjno-Edukacyjny Bieszczadzkiego Parku

Narodowego, tel. 13 461 03 50

www.bdpn.pl

Lutowiska – Gminne Centrum Informacji Turystycznej

Lutowiska 14, tel. 13 461 03 13

Polańczyk – Centrum Informacji Turystycznej

ul. Wiejska 2, tel. 13 470 30 28

Ustrzyki Dolne – Bieszczadzkie Centrum Informacji i Promocji Turystycznej

Rynek 16, tel. 13 471 11 30

www.cit.ustrzyki-dolne.pl

Wetlina – Centrum Informacji Turystycznej

tel. 13 468 64 65

Czarna – Punkt Informacji Turystycznej przy skrzyżowaniu do Czarnej Dolnej

tel. 13 461 90 32

Krempna

Nad grobem drewniany krzyż...

„Walczyliśmy pierś w pierś, zmartwychwstaniemy ramię w ramię” – te słowa witają każdego, kto wchodzi na cmentarz w Krempnej, cmentarz wojenny, będący swoistym pomnikiem pokoju.

W znajdujących się tu mogiłach, zwieńczonych jedno- i dwuramiennymi krzyżami z modrzewia, spoczywają żołnierze armii austro-węgierskiej i rosyjskiej. Wojna postawiła ich po przeciwnych stronach barykady, ale żołnierska śmierć pojednała wspólnym miejscem spoczynku. Pochowani tu żołnierze to Polacy, Czesi, Austriacy, Rumuni, Chorwaci, Włosi, jak też Rosjanie z dalekiego Orenburga i Omska na Syberii.

Cmentarz w Krempnej to jedna z piękniejszych nekropolii I wojny światowej. Zaprojektował ją słynny słowacki architekt Dušan Jurkovič, który – jak nikt inny – potrafił niezwykle umiejętnie wkomponować projektowane przez siebie obiekty w otaczający je krajobraz. Malowniczo usytuowana na wzgórzu wśród drzew nekropolia w Krempnej jest tego najlepszym przykładem.

Turzańsk

Łemkowska cerkiew

Cerkiew greckokatolicka pw. Archanioła Michała (obecnie prawosławna) w Turzańsku jest jedną z niewielu zachowanych cerkwi, wybudowanych w stylu wschodniołemkowskim. Wzniesiona została w latach 1801-1803, na planie krzyża. Dach zwieńczony jest pięcioma malowniczymi baniastymi wieżycami.

We wnętrzu – oryginalny XIX-wieczny trójstrefowy ikonostas oraz ołtarze boczne. Dekoracja malarska wykonana została w 1895 r. przez Josypa Bukowczyka. Na malowidłach, zdobiących ściany świątyni, widoczne są wyraźne akcenty łemkowskie (np. Chrystus odwiedzający łemkowską rodzinę, czy Łemko siejący zboże).

Przed cerkwią stoi drewniana trójkondygnacyjna dzwonnica z 1817 r., również zwieńczona baniastą kopułą. Jest ona najwyższym i najstarszym obiektem tego typu w polskiej części Karpat.

We wsi, oprócz drewnianej cerkwi, zachowały się też jednostruktowe chyże łemkowskie z przełomu XIX i XX w.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 Szczawne** – cerkiew greckokatolicka pw. Zaśnięcia Matki Boskiej (1888). Obecnie cerkiew prawosławna.
- 2 Rzepedź** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja (1824).
- 3 Turzańsk** – cerkiew greckokatolicka pw. Archanioła Michała (1801-1803). Obecnie cerkiew prawosławna.
- 4 Komańcza** – cerkiew greckokatolicka pw. Opieki Matki Bożej. Od 1963 r. prawosławna. Pierwotnie z 1802 r., strawiona przez pożar w 2006 r., obecnie zrekonstruowana.
- 5 Wisłok Wielki** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Onufrego (1850-1853). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 6 Jaśliśka** – zespół małomiasteczkowej zabudowy drewnianej (XIX-XX w.).
- 7 Chyrowa** – cerkiew greckokatolicka pw. Pokrow Przeświętej Bogarodzicy (1780). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 8 Olchowiec** – cerkiew greckokatolicka pw. Przeniesienia Relikwii św. Mikołaja (1934). Obecnie użytkowana przez rzymsko- i grekokatolików.
- 9 Krempna** – cerkiew greckokatolicka pw. Świętych Kosmy i Damiana (1778-1783). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 10 Kotań** – cerkiew greckokatolicka pw. Świętych Kosmy i Damiana (XVIII w.). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 11 Świątkowa Mała** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1762). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 12 Świątkowa Wielka** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1757). Obecnie kościół rzymskokatolicki.
- 13 Pielgrzymka** – cerkiew greckokatolicka pw. Archanioła Michała (XVIII w.). Obecnie cerkiew prawosławna.

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Szlak Ikon Doliny Oslawy biegnący w pobliżu głównej drogi Sanok-Zagórz-Komańcza-granica ze Słowacją. Poruszając się po szlaku autem, rowerem czy też pieszo można zwiedzić kilkanaście miejscowości, w których znajdują się cenne zabytki cerkiewne. w w w . s z l a k i k o n . p l

Bieszczadzka kolejka leśna Majdan (k. Cisnej)-Przysłup
www.kolejka.bieszczady.pl

Klasztor sióstr nazaretanek w Komańczy (1929-1931), pierwotnie planowany jako pensjonat uzdrowskiowy dla sióstr, wybudowany w stylu szwajcarskim.

Muzeum – Skansen Kultury Łemkowskiej w Zydranowej i zabytkowa chłopska karczma w Olchowcu. w w w . z y n d r a n o w a . o r g

Sztuka ludowa

Wielu tutejszych artystów i twórców ludowych uprawia – z dużym powodzeniem – malarstwo ikonowe na desce. Szczególnie piękne bieszczadzkie ikony Matki Boskiej (i nie tylko) powstają w Pracowni Ikon Jadwigi Denisiuk w Cisnej. Ciekawe ikony tworzy też tutaj m.in. Teresa Goździecka.

Inny wymiar drewna

Bieszczadzkie Zakłady Przemysłu Drzewnego w Rzepedzi były przed laty jednym z największych zakładów przemysłowych w Bieszczadach. Produkowano tu m.in. tarcicę, parkiet, płyty wiórowe, a nawet sztuczny dym wędrzarniczy. Obecnym właścicielem zakładów jest firma „Nowy Styl”, producent krzesel. W Komańczy natomiast, w firmie Drewdom powstają stylowe drewniane domki.

Wybrane noclegi

Klasztor ss. nazaretanek – część hotelowa, Komańcza 27

Pensjonat „Troll” Cisna 86

Zajazd Tita Lipowica 82 (k. Dukli)

<http://noclegi-podkarpacie.pl>

Kuchnia regionalna i nie tylko

Karczma Łemkowna Cisna 116

W ofercie m.in. żur i pierogi lemkowski, karkówka kozacka i kwaśnica.

www.lemkowna.pl/joomla

Bar Siekierzada Cisna 92

Jedno z kultowych miejsc w Bieszczadach, głównie ze względu na wystrój wnętrza i atmosferę. W wielkie drewniane stoły wbite są tu siekiery, a ze ścian patrzą na gości rzeźbione diabły i diablice... w w w . s i e k i e r z a d a . p l

Punkty informacji turystycznej

Dukla – Transgraniczna Informacja Turystyczna

ul. Trakt Węgierski 26a, tel. 13 433 56 16

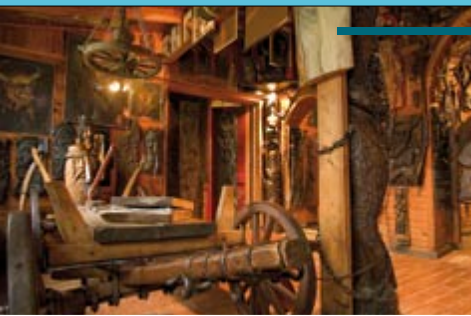
www.turystyka.karpaty.dukla.pl

Komańcza – Centrum Promocji i Informacji Turystycznej

Komańcza 166, tel. 13 492 70 07 www.komancza.pl

Cisna – Gminne Centrum Informacji Turystycznej

Cisna 23, tel. 13 468 64 65 www.cisna.pl

„Siekierzada” w Cisnej

Fragment polichromii
w cerkwi w Turzańsku

Cerkiew w Szczawnem

Cerkiew w Komańczy

Svidník i okolice

Medzilaborce

Svidník

U słowackich Rusinów i Ukraińców

Svidník i jego okolice zamieszkiwała niegdyś licznie ludność rusińska. Dziś jej kulturę i tradycje poznać można m.in. dzięki działalności tutejszego Muzeum Kultury Ukraińsko-Rusińskiej, którego integralną częścią jest Skansen Architektury Ludowej.

W skansenie tym, rozciągającym się na powierzchni ok. 11 ha, obejrzeć można m.in. dawne domy typu lemkowski, młyn wodny, tartak, kuźnię, kolibę pasterską, remizę strażacką, szkołę, czy też tzw. karcznię woźniców (z miejscem dla wozów).

Najcenniejszym zabytkiem jest tu jednak cerkiew pw. św. Paraskewy z 1766 r. z Novej Polianki (zrekonstruowana w 1986 r.).

Oddziałem Muzeum jest też galeria Dezidera Millyho, gdzie cenną ekspozycję tworzy zbiór ikon z okresu XVI-XVIII w.

W skansenie regularnie odbywają się różne imprezy folklorystyczne, w tym Dni Rzemiosła i Ludowych Tradycji. A słynny konkurs w lepieniu pierogów z roku na rok przyciąga coraz więcej turystów.

Bodružal

Klejnot wśród cerkwi

Cerkiew pw. św. Mikołaja w Bodružalu to jedna z najstarszych i najładniejszych drewnianych świątyń na Słowacji. Wzniesiono ją w 1658 r., a w sposób szczególnie doceniono w roku 2008, kiedy to razem z siedmioma innymi drewnianymi świątyniami słowackich Karpat, wpisano ją na Listę Światowego Dziedzictwa Ludzkości UNESCO.

Wewnątrz zachowało się pełne wyposażenie cerkwi. W ikonostasie z 1794 r. uwagę zwraca ikona Matki Bożej z Dzieciątkiem trzymającym w ręku kwiatek (rzadko spotykany motyw). Polichromie – z XVIII w. Jednym z ciekawszych malowideł jest scena Ukrzyżowania i Sądu Ostatecznego. Artysta namalował tu m.in. szubienicę, na której diabły wieszają opiekunów cerkwi (nawiązanie do wydarzeń z czasów, gdy funkcję „cerkiewnego” pełnił w Bodružalu człowiek znany w okolicy ze swej rozwiązłości).

Ciekawostką jest też fakt, że podczas II wojny światowej cerkiew cudem ocalała: pocisk, który w nią trafił, nie eksplodował.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Svidník** – Skansen Architektury Ludowej.
- 2 **Ladomirová** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1742). Od 2008 r. – pod auspicjami UNESCO.
- 3 **Dobroslava** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy (1705).
- 4 **Korejovce** – cerkiew greckokatolicka pw. Opieki Bogurodzicy (1764).
- 5 **Hunkovce** – cerkiew greckokatolicka pw. Zaśnięcia Bogurodzicy (z końca XVIII w.).
- 6 **Krajné Čierno** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Bazylego Wielkiego (1730).
- 7 **Šemetkovce** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1752-1753).
- 8 **Miroľa** – cerkiew greckokatolicka pw. Opieki Bogurodzicy (1770).
- 9 **Bodružal** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja (1658).
- 10 **Prikra** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1777).
- 11 **Nižný Komárnik** – cerkiew greckokatolicka pw. Opieki Bogurodzicy (1938).
- 12 **Vyšný Komárnik** – cerkiew greckokatolicka pw. Świętych Kosmy i Damiana (1924).
- 13 **Potoky** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Paraskewy (1773).

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Muzeum Wojskowe w Svidniku z wystawą obejmującą eksponaty z obu wojen światowych oraz ekspozycja sprzętu wojskowego pod gołym niebem przy trasie Svidník-Vyšný Komárnik. Umiejscowione w terenie czołgi, działa i samoloty bojowe (w sumie ponad 50 eksponatów) są upamiętnieniem tzw. „operacji dukielskiej” – jednej z najbardziej krwawych bitew pancernych II wojny światowej.

Obserwatorium astronomiczne Roztoky. Można tu przyjechać nie tylko na obserwacje astronomiczne, ale również na krótszy lub dłuższy wypoczynek. **Kościół Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa w Stropkovie** z przełomu XIII i XIV w., z barokowym ołtarzem, zaliczany do najważniejszych słowackich zabytków tego typu.

Muzeum Sztuki Nowoczesnej im. Andy’ego Warhola w Medzilaborcach – z ekspozycją prac „króla pop-artu”, którego rodzice pochodzili z pobliskiej miejscowości Miková.

Miniskansen „Warhol village” w Medzilaborcach – miejsce, gdzie szczególnie dobrze czują się dzieci, a to z racji budowli na ich miarę.

Ruiny monasteru w Krásnym Brodzie z XVI w.

Transgraniczna trasa rowerowa Komańcza-Medzilaborce o długości 160 km (100 km po stronie polskiej i 60 po słowackiej), prowadząca przez miejscowości z cennymi zabytkami m.in. architektury cerkiewnej.

Sztuka ludowa

W miejscowości Čabiny k. Medzilaborców mieszka i tworzy znany artysta ludowy Andrej Gavula. Wiele jego rzeźb zdobi słowackie świątynie (m.in. w Rožkvcach, Tokajiku i Bratysławie). Artysta tworzy też rzeźby plenerowe. Z kolei w Krásnym Brodzie mieszka Andrej Cerevka, który urządził w swym domu niecodzienną salę myśliwską. Jest ona wyłożona 22 gatunkami drewna (łącznie 4446 deseczek, każda wielkości 6 x 36 cm). Autorem ciekawych prac jest też rzeźbiarz František Jenča z miejscowości Nižná Pisaná w powiecie Svidník.

Wybrane noclegi

Hotel Rubin** ul. Centrálna 274, Svidník

Pensjonat Andy ul. A. Warhola 121/24, Medzilaborce

Pensjonat Izba ul. Mierová 738/77, Medzilaborce

Agroturystyka M. Malincak ul. Mierová 320, Medzilaborce

Pensjonat* u Pepina ul. Šarišská 18, Stropkov

White Horse – Hotel Ondava Chotčanská 168, 091 01 Stropkov

Punkty informacji turystycznej

Svidník – Miejskie Centrum Informacji

ul. Sovietskych hrdinov 200, tel. +421 (0) 54/752 04 61

Medzilaborce – Biuro Informacji Turystycznej

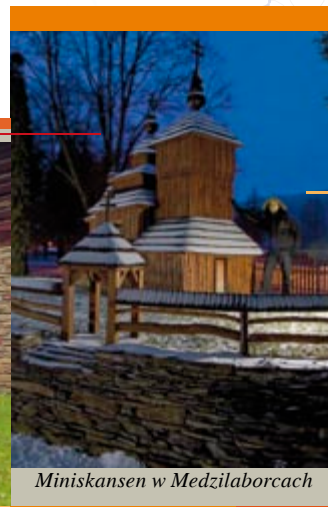
ul. Mierová 325, tel. +421 (0) 57/732 11 83, +421 (0) 57/732 78 88

Stropkov – Centrum Informacji Turystycznej

ul. Hlavná 38/2, tel. +421 (0) 54/486 88 80

W skansenie w Svidniku

Miniskansen w Medzilaborcach

Cerkiew w Nižným Komárniku

Bardejov i okolice

Hervartov

Najpiękniejszy i najstarszy na Słowacji

Wśród słowackich drewnianych świątyń najmniej jest kościołów rzymskokatolickich, ale to właśnie one są najstarsze. Kościół pw. św. Franciszka z Asyżu w Hervartovie jest najpiękniejszym z nich.

Wzniesiono go pod koniec XV w., wykorzystując do jego budowy drewno czerwonego świerka. Wnętrze – bogato zdobione polichromiami (z 1665 i 1805 r.). Do niezwykle cennych zalicza się ołtarz główny z lat 1460-1470, obraz ze św. Franciszkiem z Asyżu, św. Katarzyną Sieneńską i św. Krzysztofem z tego samego okresu oraz Ostatnią Wieczerzę z 1653 r. Warto też zwrócić uwagę na drewnianą chrzcielnicę z XVII w. W okresie reformacji kościół został przejęty na krótko przez ewangelików i wtedy właśnie usunięto z wystroju wnętrza część katolickich elementów dekoracyjnych, co jednak nie umniejsza jego wartości zabytkowej. Od 2008 r. świątynia znajduje się na Liście Światowego Dziedzictwa Ludzkości UNESCO.

Bardejovské Kúpele

Skansen w uzdrowisku

Położony wśród iglastych lasów słynny słowacki kurort Bardejovské Kúpele znany był z ciepłych źródeł już przed wiekami. Swego czasu był też niezwykle modny na europejskich dworach. Leczyli się tu m.in. francuska cesarzowa Maria Luiza, car rosyjski Aleksander I i żona Franciszka Józefa – Elżbieta Bawarska (słynna Sissi).

Obecnie Bardejovské Kúpele to nie tylko znane uzdrowisko. Tutaj również znajduje się najstarszy na Słowacji skansen – Muzeum Architektury Ludowej, założony w 1965 r. Zgromadzono w nim ok. 30 zabytkowych drewnianych budowli. Są wśród nich dwie świątynie: cerkiew pw. Trzech Hierarchów (1766 r.) ze Zboja oraz cerkiew pw. Opieki Bogurodzicy (1730 r.) z Mikulášovej, dawne domy z oryginalnym wyposażeniem, kuźnia, warsztat tkacki, młyn i stajnie. Wszystkie obiekty reprezentują tradycyjne lokalne budownictwo dwóch regionów: Horný Šariš i Horný Zemplín.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Frička** – cerkiew greckokatolicka pw. Michała Archanioła (z pocz. XVIII w.).
- 2 **Bardejovské Kúpele** – Muzeum Architektury Ludowej.
- 3 **Jedlinka** – cerkiew greckokatolicka pw. Opieki Najświętszej Bogurodzicy. Jak głosi miejscowa tradycja – kupiona w Polsce i postawiona w Jedlince w 1763 r.
- 4 **Kožany** – cerkiew greckokatolicka pw. Spotkania Pana z Symeonem (1760).
- 5 **Tročany** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Łukasza (1739).
- 6 **Hervartov** – kościół rzymskokatolicki pw. św. Franciszka z Asyżu (z końca XV w.).
- 7 **Krivé** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Łukasza Ewangelisty (1826).
- 8 **Lukov-Venecia** – cerkiew greckokatolicka pw. Świętych Kosmy i Damiana. Według miejscowych przekazów – nabyta w polskim Leluchowie i postawiona w Lukov-Venecii w latach 1708-1709.

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Bardejov – perła wśród słowackich miast, od 2000 r. na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. Jego najcenniejsze zabytki to: gotycki kościół pw. św. Idziego z cennym wyposażeniem wnętrza (w tym m.in. 11 drewnianych ołtarzy z XV-XVI w.), ratusz z pocz. XVI w. (obecnie mieści się tu Muzeum Regionu Šariš, a w nim m.in. kolekcja dzieł mistrza Pawła z Levočy), kamienice mieszczkańskie wokół rynku, budynki dzielnicy żydowskiej (synagoga, łaźnia, szkoła, rzeźnia), jak też doskonale zachowany kompleks dawnych murów obronnych.

Ruiny zamku w Zborovie. Zarówno one, jak i ich okolica objęte są ochroną – ustanowiono tu rezerwat przyrody. W Zborovie znajduje się też ciekawy kościół gotycki pw. św. Małgorzaty z pocz. XIV w.

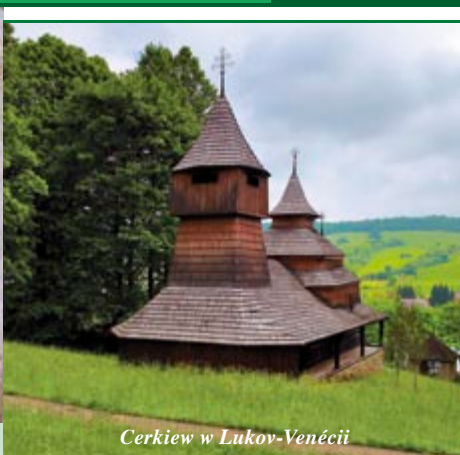
Ośrodek Narciarski w Stebnickej Hucie z trasami zjazdowymi i biegowymi.

Sztuka ludowa

W Raslavicach, ok. 20 km od Bardejova, działa Galeria Sztuki Ludowej, popularyzująca kulturę i tradycje regionu Šariš. Prace lokalnych twórców ludowych (w tym tych najbardziej znanych: Pavla Kontury i Jána Kohúta) eksponowane są zarówno na zewnątrz (galeria rzeźb plenerowych), jak i wewnątrz budynku.

W Galerii Sztuki Ludowej w Raslavicach

Cerkiew w Lukov-Venecii

Wnętrze kościoła św. Idziego w Bardejowie

Ratusz w Bardejowie

Zmiana ekspozycji odbywa się tu co roku i połączona jest z festiwalem „Šariški Festiwal Pieśni i Tańca”.

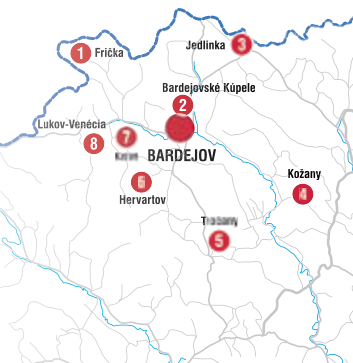
Region Šariš zapisał się też w słowackiej kulturze i tradycji ludowej jako jedyny, gdzie powstaje niezwykle instrument – gajdica. Jest to swego rodzaju ludowy klarinet, składający się części drewnianej (tzw. przebierki z 7 otworami zbudowanej z drewna bzu czarnego lub kaliny koralowej) oraz czaszy wzmacniającej, zrobionej z rogu krowy lub – jak to czyniono dawniej – wołu. Pierwszym znanym muzykiem grającym na gajdicy (i równocześnie tworzącym ten instrument) był Andrej Mizerak z miejscowości Lúčka-Potoky k. Sabinova.

Wybrane noclegi

- Hotel*** Artin** ul. Fučíkova 25, Bardejov
Hotel* Bellevue** Bardejov-Mihaľov 2503
Pensjonat SIM** ul. Poštová 1, Bardejov
Hotel* Astória** Bardejovské Kúpele
Hotel* Ozón** Bardejovské Kúpele
Pensjonat Fontána** Bardejovské Kúpele

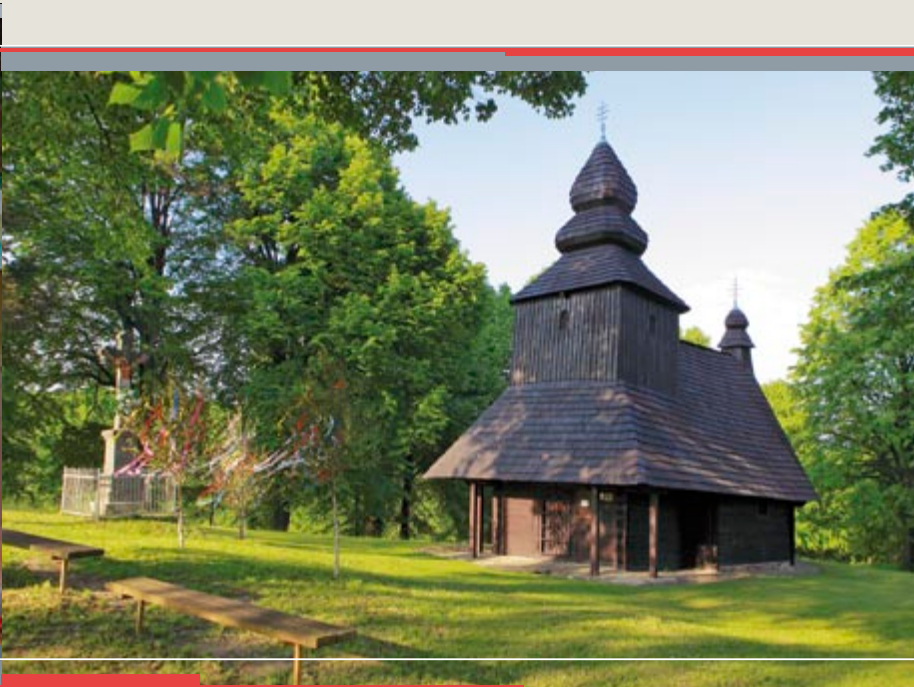
Punkty informacji turystycznej

- Bardejov** – Biuro Informacji Turystycznej
Radničné námestie 21, tel. +421 (0) 54/474 40 03
www.tik-bardejov.sk
- Bardejovské Kúpele** – Biuro Informacji Turystycznej
Kino Žriedlo, Bardejovské Kúpele
tel. +421 (0) 54/477 44 77, +421 (0) 54/474 47 74
www.bardejovske-kupele.sk/kontakt-tik/

Snina i okolice

Humenné

Ruský Potok

Pod opieką Księcia Aniołów

Do cerkwi pw. św. Michała Archanioła w Ruským Potoku wchodzi się przez inne niż w wielu świątyniach drzwi (zbite z desek zamocowanych na ukos) – to oznaka, że i to, co za nimi się kryje, może być bardzo interesujące. I tak jest rzeczywiście.

W tej wybudowanej w 1740 r. świątyni znajduje się piękny XVIII-wieczny ikonostas. Rozciąga się on na całą długość nawy. Dwie ikony, ze względu na brak miejsca, umieszczone zostały na ścianach bocznych. W ikonostasie dominuje kolorystyka zielono-złota. Niezwykle ciekawa jest tu tzw. ikona chramowa (odwołująca się do patrona cerkwi) z rzadkim przedstawieniem Soboru św. Michała Archanioła.

Do najcenniejszych elementów wyposażenia cerkwi należą też księgi liturgiczne z 1626 i 1654 r., drukowane cyrylicą we Lwowie oraz w innych ukraińskich miastach.

Ruská Bystrá

Na wzgórzu, wśród drzew

Najcenniejszym zabytkiem nie tylko Ruskiej Bystrej, ale i całej okolicy jest cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja. Wzniesiono ją w latach 1720-1730, jako świątynię trójdziałną, z dwiema kopułami. Kopuły te zwieńczone są kutymi krzyżami, wykonanymi prawdopodobnie przez miejscowych kowali (elementy wykończeniowe w cerkwiach były zwykle dziełem lokalnych rzemieślników).

Bogate wyposażenie wnętrza pochodzi z XVIII w. Uwagę przykuwa ciekawy ikonostas z carskimi wrotami, jak też ikony św. Paraskewy (patronki młodych dziewcząt i ogniska domowego) oraz św. Mikołaja (patrona dzieci, ale też m.in. bednarzy i filisaków). Na ołtarzu znajduje się pięknie rzeźbione tabernakulum.

W 2008 r. cerkiew z Ruskiej Bystrej wpisana została w na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Humenné** – Muzeum Architektury Ludowej. Prezentacja drewnianego budownictwa regionu wschodniokarpacciego (wśród cennych obiektów – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła z 1764 r. z Nowej Sedlicy).
- 2 **Topoľa** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1700).
- 3 **Ruský Potok** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1740).
- 4 **Uličské Krivé** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Michała Archanioła (1718).
- 5 **Kalná Rozтока** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Bazyla Wielkiego (z końca XVIII w.). Budowla drewniana, z zewnątrz pokryta gliną i pobielona.
- 6 **Hrabová Rozтока** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Bazyla Wielkiego (1750).
- 7 **Ruská Bystrá** – cerkiew greckokatolicka pw. św. Mikołaja (1720-1730).

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Sninie z 1751 r., z cennymi freskami.

Pałac w Humenném, pierwotnie z 1610 r., przebudowany pod koniec XIX w. na wzór zamków francuskich z okresu baroku.

Obserwatorium astronomiczne na Kolonickim Sedle (38 km od Humenného) z największym teleskopem na Słowacji.

Ruiny zamku Jasenov (nieдалеко Humenného) z XIII w., w pięknym leśnym krajobrazie.

Park Narodowy „Potoniny” w powiecie Snina, będący częścią polsko-ukraińsko-słowackiego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie” pod patronatem UNESCO. Największy w Europie kompleks pierwotnych lasów bukowojadłowych.

Międzynarodowy Szlak Rowerowy „Zielony Rower”, wiodący przez przygraniczne tereny Polski, Ukrainy i Słowacji. Po stronie słowackiej jego trasa przebiega przez powiat Snina.

Sztuka ludowa

Prace twórców regionalnych, działających m.in. w obszarze tzw. sztuki naiwnej prezentowane są szeroko w Galerii Miasta Humenné. Wielu artystów działa też w regionie Sniny, a wśród nich m.in. Eva Golova, wykonująca piękne ozdoby z drewna (obok przedmiotów użytkowych – również drewnianą biżuterię). Z kolei Štefan Bogner (również ze Sniny) wykonuje z lipowego drewna podstawki pod trofea myśliwskie.

Inny wymiar drewna

Największą firmą na Słowacji w branży przetwórstwa drzewnego, jest firma Beky ze Sniny. Specjalizuje się ona w obróbce drewna bukowego. Aż 95% jej produkcji trafia na rynki zagraniczne, w tym również do Polski.

Wybrane noclegi

Best Western Hotel* Karpatia** Čsl. Armády 1377, Humenné

Hotel* Kamei** R.O. Sninské rybníky, Snina

Eurohotel* Vihorlat** ul. Strojárska 2206, Snina

Kuchnia regionalna i nie tylko

Gazdovský Dvor Zemplínske Hámre

Specjały regionalnej kuchni (w tym duży wybór pierogów) w stylowej karczmie.

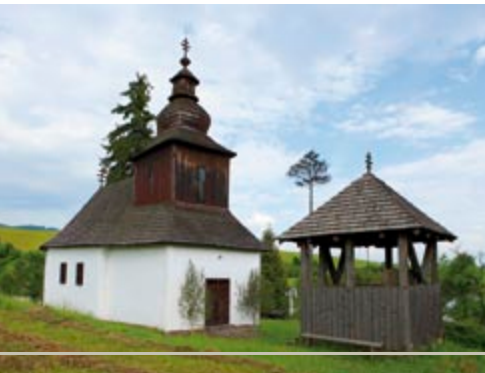
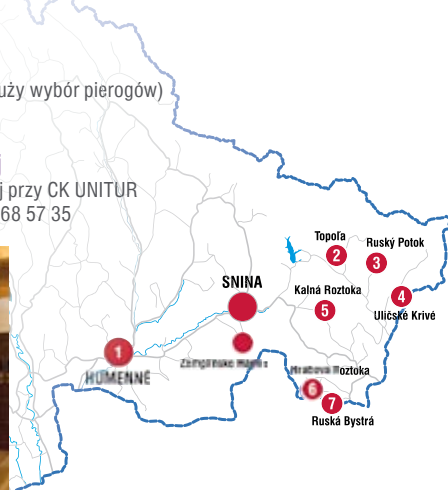
Punkty informacji turystycznej

Snina – Biuro Informacji Turystycznej przy CK UNITUR

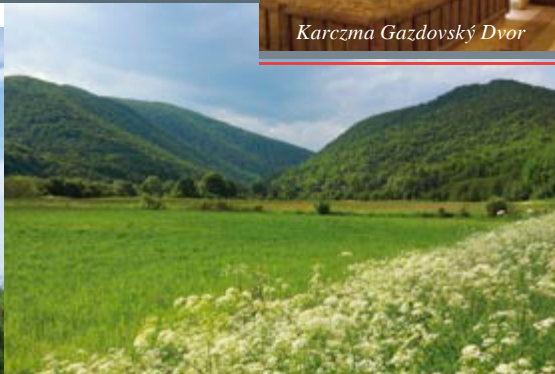
ul. Strojárska 102, tel. +421 (0) 57/768 57 35

Karczma Gazdovský Dvor

Cerkiew w Kalnej Roztoce

Park Narodowy „Potoniny”

W skansenie w Humenném

Brežany

Świątynia inna niż wszystkie

Cerkiew greckokatolicka pw. św. Łukasza Ewangelisty w Breżanach, wzniesiona w latach 1726-1727, od początku swego istnienia jest świątynią nietypową. Choć wybudowano ją jako cerkiew, bardziej przypomina kościół, co jest efektem wpływów katolickich na tym terenie. Rzadkością jest również budulec, zastosowany przy wznoszeniu świątyni. Bryłę cerkwi zbudowano z tzw. półokrągłaków i uszczelniono białymi fugami. W efekcie ta stojąca na wzgórzu ciemnobrązowa budowla z białymi pasami już z daleka zwraca na siebie uwagę.

We wnętrzu – m.in. cenny ikonostas i polichromie z 1733 r. z przedstawieniem Męki Pańskiej. W scenie Ukrzyżowania uwiecznieni zostali fundatorzy świątyni – sołtys wsi Teodor Dymitr i jego żona Marianna, którzy w ludowych strojach klęczą przy krzyżu.

Przez ponad 200 lat cerkiew służyła grekokatolikom. Od zakończenia II wojny światowej pełni ona funkcję kościoła rzymskokatolickiego.

Cerkiew w Breżanach jest jedyną świątynią z drewna, jaka zachowała się w okolicach Prešova.

Levoča

Najwyższy ołtarz na świecie

W gotyckim kościele pw. św. Jakuba w Levoči – jednej z najcenniejszych budowli sakralnych na Słowacji – znajduje się dzieło zupełnie wyjątkowe: wielki ołtarz z lipowego drewna, wypełniający prezbiterium od posadzki po samo sklepienie.

To najwyższy drewniany ołtarz na świecie – liczy sobie 18,62 m. Powstał w latach 1507-1517 w warsztacie genialnego rzeźbiarza Pawła z Levoči. Przy dziele tym pracowało wielu twórców. Autorem projektu był Mistrz Paweł, który wykonał też główne rzeźby w ołtarzu (każdą z jednego kawałka drewna): Madonnę z Dzieciątkiem (2,47 m), św. Jakuba (2,32 m) i św. Jana (2,30 m).

Mało brakowało, a ten bezcenny zabytek nie dotrwałby do naszych czasów. Szczęśliwym zrządzeniem losu przetrwał wprawdzie wszystkie zawieruchy dziejowe na przestrzeni 450 lat, ale został niemal zjedzony przez korniki. Uratowała go gruntowna konserwacja w latach 50. XX w. W Levoči pamięta się o słynnym rzeźbiarzu. Od wielu lat odbywa się tu Międzynarodowy Festiwal Kultury „Dni Mistrza Pawła”, podczas którego prezentują się m.in. młodzi rzeźbiarze.

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Kościół farny pw. św. Mikołaja (poł. XIV w.) i katedra greckokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela (XVIII w.) w Prešovie.

Muzeum Wina w Prešovie w 500-letnich piwnicach pod ratuszem.

Skansen techniczny w Solivarze k. Prešova, znanym z bogatych złóż soli.

Miasto Levoča – perła Spisza, nazywana „spiską Norymbergą”, wpisana na Listę UNESCO. Do najcenniejszych zabytków obok kościoła pw. św. Jakuba należą: dawny ratusz z 1550 r., kamienice mieszczkańskie przy rynku, w tym słynny renesansowy Dom Thurzonów i „klatka hańby” z XVI w. (miejsce publicznego piętnowania m.in. cudzołóżnic) oraz klasztor franciszkańskie.

Zamek Spiski (Spišski Hrad) w pobliżu miejscowości Spišské Podhradie – największy średniowieczny obronny kompleks zamkowy w Europie Środkowej. Razem ze Spiskim Podgrodzem oraz Kapitułą Spiską (miasteczkiem kościelnym, zwanym „słowackim Watykanem”) z katedrą św. Marcina i kościołem pw. św. Ducha z 1285 r. w Żehrze wpisany na Listę UNESCO.

Kopalnie opali w Dubniku. Obecnie – zabytek techniki. To tu znaleziono największy opał na świecie, tzw. „Dubnicki Harlekyn” (13 cm, 594 g).

Bazylika Narodzenia Najświętszej Marii Panny we Vranovie nad Topľou z 1580 r. Bogate wyposażenie wnętrza, m.in. rzeźby i dekoracje snycerskie z warsztatu J. Hartmanna.

Zalew Veľká Domaša na Ondavie – jeden z najcieplejszych i najpopularniejszych akwenów na Słowacji z bogatą ofertą atrakcji wodnych.

Most kolejowy k. miejscowości Hanušovce – najdłuższy most w kształcie łuku w Europie Środkowej.

Sztuka ludowa

W okolicy Prešova i Levoči działa wielu rzeźbiarzy i snycerzy. Są wśród nich m.in. Tomas Juhas z miejscowości Viňaz oraz Jaroslav Bujnak z Brezovicy, wykonujący m.in. rzeźby sakralne z drewna lipowego, jak też Jozef Bilek z Tichego Potoku, wytwarzający kołyski, czy świeczniki z jesionu i buka oraz Bohus Hajduch z Torysy, którego dziełem są ciupagi i kopie dawnych karabinów z lipy i topoli.

Jednak o tym, jak różnorodne i oryginalne jest słowackie rękodzieło ludowe, najlepiej przekonać się można w sklepach z pamiątkami. Sklepów tych jest wiele w całym kraju, również w Prešovie. Tu właśnie można kupić m.in. ręcznie wytwarzane drewniane talerze, solniczki, flakony, kubki, moździerz, wrzeciona, jak też słynne słowackie fajury. Ten narodowy słowacki instrument muzyczny, wykonywany najczęściej z drewna bzu, wpisany został

w 2005 r. na Listę Arcydział Ustnego i Niematerialnego Dziedzictwa Ludzkości UNESCO.

Inny wymiar drewna

Większość firm branży drzewnej, działających w okolicy Prešova i Levoči, to producenci okien, drzwi, parkietów czy mebli. Ale są wśród nich również wytwórcy tak niebanalnych produktów, jak choćby wielkich drewnianych kadzi do gorących kąpeli. Ustawiane na zewnątrz budynków pełnią rolę odkrytego „basenu” w zimie. Produkuje je firma Saibot z Prešova. Z kolei firma Grand Mont z Uložy (powiat Levoča) wyposaża place zabaw w drewniane huśtawki, karuzele, domki, koniki na sprężynach czy ławeczki.

Wybrane noclegi

Pensjonat* Tavel** ul. Slovenská 19, Prešov

Hotel** Dukla** Nám. legionárov 2, Prešov

Pensjonat 101 ul. Hlavná 101, Prešov

Hotel Kasztel Fričovce Fričovce (20 km od Prešova)

Hotel** Stela** Námestie Majstra Pavla 55, Levoča

Kuchnia regionalna i nie tylko

Šarišska Chiža u Klúčika ul. Hlavná 67, Prešov

Kuchnia słowacka w najlepszym wydaniu.

Šariš Park w miejscowości Veľký Šariš

W menu – m.in. dania kuchni regionalnej, potrawy myśliwskie i specjalizacja z grilla. Znakomite dania z gęsi i kaczek.

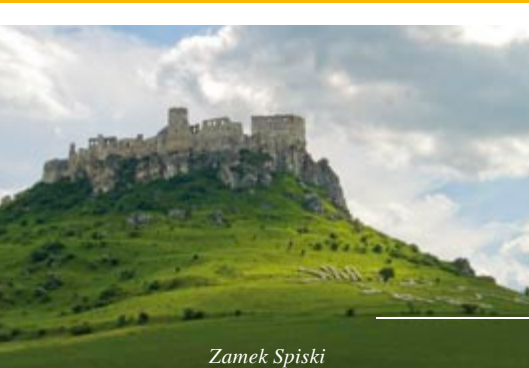
Punkty informacji turystycznej

Prešov – Miejskie Centrum Informacji Prešov i CK CRUISER

Hlavná 67, tel. +421 (0) 51/773 11 13, +421 (0) 51/324 88 88

Levoča – Miejskie Biuro Informacji Turystycznej

Námestie Majstra Pavla 58, tel. +421 (0) 53/451 37 63

Zamek Spiski

W karczmie Šarišska Chiža

Zalew Veľká Domaša

W sklepie z pamiątkami w Prešovie

Ždiar

W góralskiej wsi

Na tereny, położone między Tatrami Bielskimi a Magurą Spiską, przybyła w XVI w. grupa osadników (głównie z pobliskiego Podhala), którzy właśnie tutaj postanowili osiść. Tak powstał Ždiar. Razem z osadnikami pojawiły się na Spiszu tradycje i zwyczaje góralskie, które z czasem przekształciły się w jedyny w swym rodzaju folklor podhalańsko-spiski. Jego charakterystyczne cechy widoczne są dziś nie tylko w regionalnej kulturze ludowej, ale również w lokalnym budownictwie.

W zabudowie wsi zachowały się drewniane domy kryte gontem, wchodzące w skład dawnych zagród, z oryginalnym spoinowaniem w kolorze niebieskim oraz ciekawą ornamentyką przyokienną.

Również nowsze budynki nawiązują swą architekturą do tutejszego budownictwa ludowego, jak np. Ždiarsky Dom, w którym mieści się niewielkie muzeum etnograficzne. W innej stylowej willi z drewna ma swą siedzibę galeria sztuki artystycznego Jána Zoričáka, znanego w świecie artysty pochodzącego ze Ždiaru.

Dziś Ždiar to przede wszystkim popularna (zwłaszcza wśród narciarzy) miejscowość turystyczna.

Kežmarok

Kościół z cisów i świerków

Ewangelicki kościół artykularny pw. Świętej Trójcy z 1717 r. w Kežmaroku nie wygląda na budowlę drewnianą (ze względu na pobielone z zewnątrz ściany), ale jest nią w pełni. Wzniesiono go z drewna czerwonego świerka i cisu, bez użycia jakichkolwiek elementów metalowych.

Kościół powstał dzięki finansowej pomocy protestantów z całej Europy. Przy jego budowie, która trwała zaledwie trzy miesiące, pracowali nawet szwedzcy marynarze.

Wnętrze świątyni zdobią cenne malowidła ścienne, bogato rzeźbiony ołtarz główny (wykonany przez J. Lercha w latach 1718-1727), ambona z 1717 r., jak też organy z drewnianymi piszczałkami z 1720 r. (dzieło W. Čajkovskiego). Chrztelnica (z 1690 r.) pochodzi z wcześniejszej świątyni.

Kościół artykularny w Kežmaroku jest jednym z pięciu tego typu, które zachowały się na Słowacji. Kościoły te powstały na mocy tzw. artykułów (zarządzeń) wydanych przez cesarza Leopolda I w 1681 r., w czasach, gdy ewangelicy nie mieli pełnych swobód wyznaniowych.

Od 2008 r. kościół znajduje się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Zabytkowe obiekty drewniane

- 1 **Stary Smokovec** – najstarsza osada tatrzańska. Wśród zabytkowych obiektów – m.in. willa „Flóra” z 1 poł. XIX w. oraz drewniany kościół rzymskokatolicki z 1893 r.
- 2 **Ždiar** – drewniana zabudowa wsi w stylu góralskim.
- 3 **Kežmarok** – ewangelicki kościół artykularny pw. Świętej Trójcy (1717).
- 4 **Hraničné** – kościół rzymskokatolicki pw. Niepokalanego Poczęcia Maryi Panny (1785).
- 5 **Stará Lubovňa** – skansen wsi spiskiej.

Inne zabytki i atrakcje turystyczne

Tatry Wysokie – najatrakcyjniejszy pod względem turystycznym region Słowacji ze słynnymi ośrodkami narciarskimi (Tatranská Lomnica, Stary Smokovec, Liptowska Teplička).

AquaCity w Popradzie (na bazie źródeł geotermalnych). Kompleks basenów, sauny, jaskinia śnieżna i wiele, wiele więcej.

Kościół pw. św. Idziego (XIII w.) i Muzeum Podtatrzańskie w Popradzie.

Zamek w Starej Lubovni z końca XIV w. i **kościół św. Mikołaja** z 1280 r., z cennym barokowym wnętrzem.

Średniowieczny obóz rycerski w Starej Lubovni. Strzelanie z kuszy, łuku, rzut siekierą, spanie na drewnianych skrzyniach w żołnierskich namiotach – to tylko niektóre z oferowanych tu atrakcji.

Pałac Strážky w Spišskej Beli – perła architektury renesansowej na Słowacji z parkiem w stylu angielskim.

Zamek w Kežmaroku – dawna rezydencja wielu znamienitych rodów arystokratycznych.

Czerwony Klasztor w miejscowości Červený Kláštor – dawny klasztor kartuzjański z parkiem (obecnie obszar chroniony o nazwie „Lipy Pienińskie” z cennym starodrzewiem).

Splyw Dunajcem (z Červenego Kláštoru) na drewnianych tratwach fliśackich, w pięknej scenarii Pienińskiego Parku Narodowego.

Ekspozycja powozów konnych k. Matejoviec.

Sztuka ludowa

W Galerii Tatrzańskiej w Popradzie ma swą ekspozycję również sztuka ludowa Spisza. Prace twórców spiskich można też oglądać w ich pracowniach oraz w licznych świątyniach województwa prešovskiego i całej Słowacji.

W Kežmaroku, w pracowni Martina Barnáša, powstają m.in. figury świętych, drogi krzyżowe, czy też inne elementy wyposażenia świątyni (drzwi, meble sakralne), które zdobią wnętrza m.in. kościołów w Humenném i Popradzie. M. Barnáš tworzy też ikonostasy (prace z jego warsztatu znajdują się w cerkwiach w Humenném, Trnovie, czy Sečovskej Poliance).

Natomiast w Studio Drevon-Art w miejscowości Svätá nedaleko Popradu, oprócz rzeźb o tematyce religijnej i ludowej, powstają też wyroby o charakterze użytkowym: zdobione łyżki, misy, drewniane podkowy, portrety-drzeworyty wykonywane na podstawie fotografii i inne.

Z kolei dla mieszkającego w Popradzie rzeźbiarza amatora Antona Budzáka inspiracją są Tatry i wszystko, co z nimi związane. W jego rzeźbach dominuje więc symbolika góralska.

Wybrane noclegi

Grand Hotel** Bellevue** Stary Smokovec, Vysoké Tatry
Hotel* Bachledka Strachan** Bachledova dolina 3, Ždiar
Grandhotel** Strand Vyšné Ružbachy** Vyšné Ružbachy 48
Hotel** AquaCity Mountain View** ul. Športová 1397/1, Poprad
Pensjonat** Zámoček Staré časy** ul. Fraňa Kráľa 23, Poprad
Hotel* Club MUDr. Alexandra** 24, Kežmarok
Dunajec Village Červený Kláštor 12
Salaš Slavkov ul. Tatranská 4, Veľký Slavkov
Chalupa „U rzeźbiarza” Jezersko 45 (807 m n.p.m)

Kuchnia regionalna i nie tylko

Salaš u Franka ul. Popradská 34, Stará Lubovňa

W oryginalnej baczowce – m.in. dania z dzicyzny, „korytko pierogów”, „talerz mięsny”.

Restauracja „Stará mama” Tatranská Lomnica 121, Vysoké Tatry
Specjały kuchni słowackiej oraz bogaty wybór mięs, sałatek, serów i pysznych naleśników.

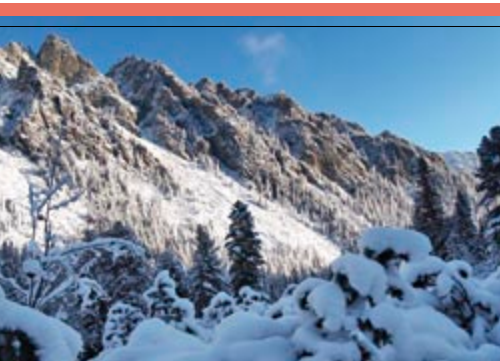
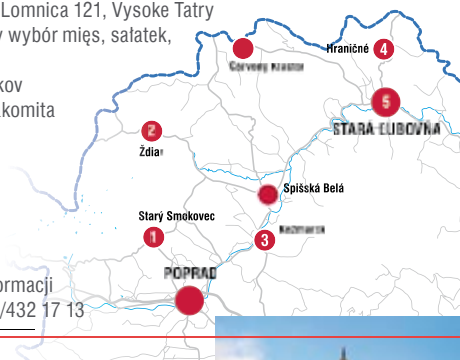
Salaš Slavkov Tatranská 4, Veľký Slavkov
W stylowo urządzonej restauracji – znakomita kuchnia domowa.

Punkty informacji turystycznej

Poprad – Miejskie Centrum Informacji
ul. Štefánikova 99/72,

tel. +421 (0) 52/772 17 00, 772 13 94

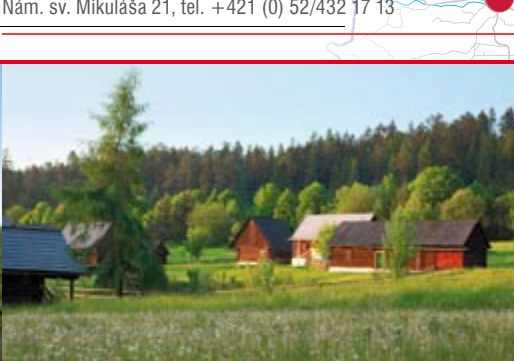
Stará Lubovňa – Miejskie Centrum Informacji
Nám. sv. Mikuláša 21, tel. +421 (0) 52/432 17 13

Tatry Wysokie

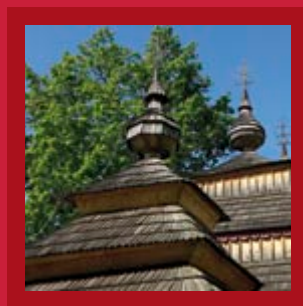
Kościół w Hraničném

Skansen w Starej Lubovni

Zamek w Starej Lubovni

Wydawca:

Agencja Reklamowa Studio Kolor s.c., ul. Langiewicza 18, 35-085 Rzeszów

Partner Wiodący:

Województwo Podkarpackie, al. Ł. Ciepłińskiego 4, 35-010 Rzeszów

tel. +48 17/747 66 19,21, e-mail: turystyka@podkarpackie.pl, www.wrota.podkarpackie.pl

Partner projektu:

Agencja Rozwoju Regionalnego, MUDr. Pribulu 1, 089 01 Svidník

tel. +421/54 788 13 92, e-mail: rrask@vl.sk, www.rrasvidnik.sk

Wydawnictwo współfinansowane w ramach projektu „Transgraniczny produkt turystyczny – Zakłete w drewnie” ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Karpackiego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013.

Zdjęcia:

Sławomir Barłóg, Ryszard Chrobak, Witold Friedl, Barbara Gawel, Urszula Krymska, Roman Łyko, Paweł Starzak, arch. Muzeum Kresów w Lubaczowie, arch. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego

Tekst: Studio Kolor

Korekta: Jerzy Drupka, Miron Mikita

Projekt graficzny i przygotowanie do druku: Studio Kolor

Rzeszów 2010

ISBN 978-83-915139-6-5